

חוברת של קרן התורה

וינה / בחדש כסלו / ה'ת'ר'פ'ה

*** המו"ל: המרכז העולמי של קרן התורה בוינה ***

דפוס "אוניון" (אחים אפל) XI רחוב ליבנסטין 21

קרן התורה, מיסודה של אגדת ישראל בהכנסיה הגדולה
הראשונה, הנה בית-גנזו של עם ישראל, להחזיק
ולטפח את מוסד-קיומו הכי-עליון שהוא
תורתנו הקדושה.

המבוא

כותבי ההיסטוריא, כשבאים לכתוב עיד התפתחות המוסדות התורניים בישראל, קובלים תמיד על המחסור הגדול המונש בחומר זה. הם משתאים אלינו על שאיננו מוצאים לנחון להרים על נס את מוסדות קיומנו, אלו אלפי הישבות, לעיני העמים. וביותר מתפלאים על שגם ההמון הישראלי בעצמו אינו בקי בהשתלשלות ישיבותינו ובתירותנו. ואם זעיר שם זעיר שם עלה בידם לדלות מתהוסיינו איוז מרגליות היסטוריות של מוסדותינו התורניים, הנן לרוב בלתי משוגרות כל צרכן והצורה כהויתה אינה משתקפת בהן כלום.

אנו החרדים כשאנו לעצמנו, לא הרנשנו מעולם את ההסרון הזה בהיינו, מעודנו לא עלתה על מהשבתנו, כי הסרות לנו ידיעות היסטוריות על-אדות ישיבותינו ותלמודיותותנו; בשום פעם לא התעורר בנו החשק, להתחקות על שרשי בתי-אולפנא שלנו ואפילו דבריהמים של תנאינו ומורינו מכוסים אצלנו בערפל; וגמצאים עוד כהיום אתנו למדנים ובריאורייין, שאין להם אפילו ידיעות בית-דבן מקורות התנאים והמוראים, בעליהמשנה והגמרא, ובישיבותינו הכיגדולות לא מצאו מעודן לנכון להקציע שעה מועטת בשביל למוד דבריימינו התופשים המקום הכירם בבתי המדרש של כל העמים.

מהי סבת הדבר, האמנם לא היו יקרים לנו חיי נאונינו וגדולינו, שלא רצינו להתעניין בקורותיהם, האמנם לא הי' חשובות לנו מאות המתיבתאות, שלא נכספה נפשנו לדעת השתלשלותיהן?

לא ולא! אלא מעט עיון והתעמקות בהתהוות ההיסטוריות יתן לנו התרוץ המספיק על כל קושיותינו, כי דרך העולם הוא, לכתוב היסטוריא על המונמר; אנו מוצאים שההיסטוריא מחולקת לתקופות, התקופות לזמנים והזמנים שוב לאישיות בודדים, כלומר, אם תמה פעולתו של איזה אישיות מפורסם נגשים מעריציו ומוקיריו לפרסם ולהאיר את פעולותיו מנקודת ההיסטוריא, כשגשם איזה זמן מקבצים את המעשים שהתהוו במשך אותו הזמן ונותנים להם צורה של שלשלת מקפת אחת בת מעשים ופעולות, את הזמנים מלקטים שוב לתקופה ובוה האופן הולכת ההיסטוריא הלך וגדלה.

לא כן אצלנו היהדות התורנית, בקבלת התורת מסיני קבלנו עלינו מלאכה נצחית שאין לה גמריא, כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש בסיני נאמרה כי הסיני נתנה לנו שלשלת אחת ארוכה ובכל מה שנתחדש ונוצר אחריה, הוספנו רק טבעות

טבעות לאותה השלשלת המקורית ואין לנו לחלק ולומר, עד כאן תקופה אחת וכאן מתחלת שוב תקופה אחרת, אחרי שכל חיינו בעבר, בהוה ובעתיד הנם כיומא ארוכתא.

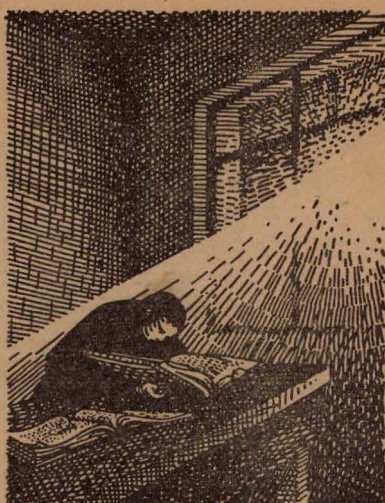
כן הוא את דברי הימים של ישיבותינו בנות-אלפיהשנים ושל מנהיגיהן ומחולליהן. התורה הטילה עלינו את "והגית בו יומם ולילה", היינו שלא נפסק אפילו שעה הדרא מעסוק בתורה גופא ולא נפנה את עתותינו להשתלשלותיה וקורותיה, עד שנעשתה למתלא בפיתלמידנו, אם שואלים אותם, מתי נולד תנא פלוני או מתי מת תנא אלמוני? הנם משיבים: "אתה יודע מתי נולד ומתי מת ואני יודע מה שלמד ולימד בינתיים".

אבל רוח הזמן הביא עת אחרת בכנפיו. חבת התורה ירדה עשר מעלות אחורנית, הוגי התורה נתמעטו וקול התורה נשתתק, מחד ניסא היתה סכנה צופה לנו, כי שלשלת סיני תנתק חיו ומאידך ניסא באה המלחמה העולמית ואתה משבר אקונומי כללי שבקבה נתרששו גם רגלי הישיבות הגדולות, שעמדו בפרץ נגד זרמי הזמן, ומעתה סכנה נשקפת לחילה לעם ישראל, אם לא נתמחר לקדם את פני הרע בעוד מועד, שהתורה תשתכח מישראל ואם לא עכשו אימתי! זאת ראו מנהיגינו ונאוגינו, שהשתתפו בהכנסיה הגדולה הראשונה של אנדת ישראל, ביצרו את קרן התורה, בהמטרה להטיב את מצב התורה המעצב, להחזיק את הישיבות ובתי-אולפנא הקיימים ולכשתשיג ידה גם להקים מוסדות תורניים מחדש, במשך העת הקצרה של קיומה עשתה ופעלה, קרן התורה נצורות במקצע חזוק התורה, למרות אבני-הנגף והמעצורים הרבים שמצאה על דרך עבודתה בעת משבר זו, ברם אין כאן המקום ליזל ולחשוב כרוכלא את פעולותיה העצומות ומעשיה הכבירים.

אמנם כל מה שנעשה ונפעל ללא כלום נחשב לגבי מה שיש עוד לעשות ולפעול אם אנו רוצים לשכלל הפחות הישיבות הקיימות אתנו לא תאלצנה להסגר, ובהיות שרוב ישיבותינו עתידות-יומין אינן נודעות להשדרות הרחבות שבמעמנו, ואפילו אותם חלקי היהדות היודעים ומכירים את טוב ומחותן של ישיבותינו הקדושות טרם ירדו לעומק חשובותן וערכן הנעלה מעל כל, השתדלנו איפא ללקט לקוש אחר לקוש ולתת בחוברותינו אלו סקירה מספיקה ומקפת על ישיבותינו הגדולות, שהנן כהיום הערבות היחידה להחזקת תורתנו ודתנו, בהחזרת הנוכחית נותנים אנו לפני הקוראים את הקורות של הישיבות בליטא ובליטא הפולנית, כי במדינה זו נמצאות הישיבות הכי חשובות בכמות ובאיכות, ובהחזרות הבאות א"ה תתפושנה מקום גם הישיבות מהמדינות האחרות.

דר. שמואל דייטשלאנדר

שבתי הלוי שינפלד

תולדות הישיבות

וולוז'ין

(„ישיבת חיים“)

נוסדה בשנת תקס"ז ע"י תלמידו של הגר"א מוילנה וצקיל הגר"ח מוולוז'ין וצ"ל. ע"ד הישיבה הזאת כבר נכתבו מאמרים למדי בספרות העברית ובעתונים. למרום פסגת התפתחותה הניעה בימי הנצי"ב וצ"ל, אז למדו בה כארבע מאות תלמידים וכיניהם כששים אברכים נשואים.

מלבד שעורי הנצי"ב וצ"ל הניד גם הנאון ר' חיים סלובייצ'יק וצ"ל ג' פעמים בשבוע שעור פלפולי לפני תלמידי הישיבה. הנאון הזה סלל לתלמידיו דרך הרשה בלמוד התלמוד ואור חדש הופיע לעיני התלמידים אשר מפיו היו חיים בהראותו להם דרכו הכבושה בים התלמוד, וכה נתפרסמה הישיבה הזאת בכל תפוצות ישראל וצעירים מכל אפסים נהרו אליה.

חמש ושמונים שנה נתקיימה הישיבה הגדולה הזאת ותשרש שרשיה בכרם בית ישראל, תלמידים לאלפים הקימה אשר נהיו לרבנים בישראל בכל מקומות פוזרינו, ובשנת תרנ"א התקנא שר ההשכלה הרוסי בישיבה הגדולה הזאת, מבצר היהדות, והוציא חוק להנהיג בישיבה סדרים ולמודים כאלה אשר נעלה בם נפש הנצי"ב וצ"ל ובשנת תרנ"ב נסגרה הישיבה הזאת מטעם המלכות וביום כ' לסדר ב' ה' ינרש אתכם מזה נשתלחו מוולוז'ין ר"מ הישיבה וגם התלמידים

נתפזרו לכל עבר, מהם לישיבות אחרות ומהם שפסקו לגמרי את למדיהם. בכל תהום מושבות של היהודים קראו ליום הזה לצום ולמספד על הורבן הישיבה הגדולה הזאת.

כעבור שנים אחדות נפתחה שוב הישיבה ורק בלא פרסום כי, לרי"מ ומנהל ראשי נתמנה אז הגאון ר' רפאל שפירא זצ"ל, אשר עזב בגלל זה את משרת הרבנות בעיר בברוקלין ויבחר לו את ישיבת וולוויץ. תחת הנהלתו של הנרפי"ש ז"ל נתקיימה הישיבה עד שנת תרע"ה השנה אשר נגזרה גזירת גלות על כל ישיבות הגליל, אשר המלחמה היתה נטושה שם, והנה גם ישיבת וולוויץ הנתלה אחרי אשר נלה ממנה רבה ומנהיגה הגאון ר' רפאל שפירא זצ"ל. התלמידים נתפזרו לכל כנפות רוסיה הרחבה וקשה היה לקבצם במקום אחד כמתכונת יתר הישיבות.

בק"ץ תרפ"א שב הרה"צ ר"י בן הגאון ר' רפאל שפירא ז"ל לוולוויץ למלאות מקום אביו הגאון אשר נסתלק בשנה ההיא בעיר מינסק, ובחרף תרפי"ב נפתחה הישיבה שוב תחת הנהלתו של הנאב"ד והרי"מ דוולוויץ הרי"ש שפירא שליט"א.

מיר

(ישיבת מיר)

הישיבה הזאת, היותר עתיקה בשנים והיותר עשירה בתלמידים, נתיסדה בשנת תקע"ד, שבע שנים אחרי הוסדה של ישיבת וולאז'ין. הישיבה הזאת מפורסמת לכל שדרות עמנו בכל ארצות פוזרינו בשם "די מירער ישיבה". זכויות מיוחדות נתנו לישיבת מיר שלא נתנו לאיזה מוסד אחר, מלבד קופת רמבע"ג וישיבת וולאז'ין. הזכות לשלוח משולחים לכל ערי רוסיה, לסדר מעמדות קבועים, להדביק קופות של צדקה בבתי הכנסיות ועוד. ישיבת מיר היתה ביהר עם ישיבת וולאז'ין מרכזי התורה ברוסיה, שעני כל ישראל עליהם נשואה. עד הוסדם הצטמצם ביותר למוד התורה בין כותלי ביהמ"ד עד אשר נתיסדו שתי הישיבות האמורות והנהיגו למוד התורה בחבורות גדולות בישיבות.

תקופות שונות עברו על הישיבה הזאת באופני התפתחותה ושכלולה. מיסד הישיבה היה הגאון ר' אברהם זצ"ל, אחיו הבכור של הגאון הגדול ר' חיים ליב מיקטינסקי זצ"ל, אשר נתקבל לרי"מ בישיבה הזאת בשנת תרי"ח בערך.

בימי הגאון הזה עלתה הישיבה למרום התפתחותה. הגאון הזה מסר את נפשו בשביל הישיבה, לשכללה, לפארה ולהיטיב מצבם של בני הישיבה. ע"י השתדלותו נתארגנו מעמדות קבועים בכל עיר ועיר אשר אחינו בני ישראל נחתים שמה, להחזיק את המוסד הגדול הזה בתמיכה חדשה או זמנית, בכל ארצות אמעריקע, קאנאדע, אנגליא ואפריקא נסעו משולחי הישיבה והביאו פרי ברכה בעמלם. הנהלת הישיבה הספיקה את כל מחזורי התלמידים. הגאון ר' חיים ליב זצ"ל לא מש מאהלה של תורה, בעצמו הנד שיעור בכל יום לפני התלמידים מלבד העוזרים על ידו בהנהלת הישיבה.

אחרי פטירתו של הנרחיל בשנת תרנ"ט, ששמש בתור רי"מ ומנהל הישיבה בערך חמשים שנה, מתחלת תקופה חדשה בחיי הישיבה, לרי"מ נתקבל אז הגאון

הגדול ר' אליהו ברוך קאמאי וצ"ל, אשר עזב את כסא־הרבנות בעיר טשעכאנאָווצע ויבחר לו להעמיד תלמידים למאות בעיר מיר. ידיעת התמנותו של הנאון הכביר הזה לר"מ בישיבת מיר נפוצה בכל רחבי מדינת רוסיא ומכל אפסים התחילו נוהרים צעירים ואברכים בעלי כשרונות מצוינים ליהנות מאור תורתו של הנאון הזה. חריפותו ובקיאותו, עוצם שכלו החד יחד את מסירתו העזה בכל חום לבו הטהור לעניני הישיבה היה הערבון היותר בטוח, שהישיבה תשוכלל ותתרחב עוד יותר. אחרי אשר כבר יצאו לה מוניטין בכל העולם.

מלבד השנחתו הרבה על התלמידים בעניני למודם היה הנרא"ב מפקח גם על המצב המוסרי והרוחני של התלמידים והעמיד לתכלית זו מנהל רוחני מצוי, אשר השתדל לדעת טובו ומחלתו של כל תלמיד ותלמיד. בהנהלתו המהוכחה ושיחותיו הנעימות המשיך אחריו את לבות הצעירים, אשר שמו בצמה את דבריו המלאים תורה ודעת ה' שהניד לפני תלמידיו לומנים קבועים, חזק את רוחם והדריכם בדרך התורה בלימודו ממנה ובל-יססהפ בורם ההיים ורוחותיהם.

משנת תרס"ט מתחלת שוב תקופה חדשה בחיי הישיבה. להישיבה נספה אז בתור ר"מ חתנו של הנרא"ב וצ"ל הנאון ר' אליעזר יהודה פינקעל שליט"א, בן לאותו צדיק הנרצח שליט"א, מנהלה הרוחני של הישיבה הגדולה בסלובודקא. מלבד שעוריו הקבועים פעמיים בשבוע העמים על שכמו במשך הזמן להיות גם המוציא והמביא בכל עניני הישיבה עד היום הזה, שהנהגו הנאון הזה הר"מ והמנהל של הישיבה הגדולה הזאת, מספר תלמידי הישיבה נתרבה והגיע עד ליותר מארבע מאות. בנין הישיבה היה צר מהכיל את כולם ננשה אז הנהלת הישיבה לבנות בית-הסוהב גדול המתנוסס עתה לתפארת בטבור העיר מיר.

במשך שנות המלחמה העולמית עברה על הישיבה הזאת הרפתקאות ותלאות שונות, החל משנת תרע"ד עד שנת תרפ"א. מערכת המלחמה התקרבה אל העירה עוד בשנה הראשונה למלחמה, אולם הישיבה לא עזבה את מקומה. לא פעם ושתיים נסו חילות הכובשים להושיב גם כבנין הישיבה את צבאותיהם, אבל בהשתדלות מרובה עלתה ביד ההנהלה להשיב את רוע הגזירה. כה עברו על הישיבה הזאת שנתיים, שנות עוני ולחץ, עד אשר התלקחה אש המלחמה מסביב לעירה, ובאביב שנת תרע"ו הוכרזה תלמידי הישיבה לעזוב את העיר ולהמלט על נפשותיהם לערי רוסיא התיכונה ולאוקראינה.

אחרי שלטולים וגדודים ארוכים הושבה הישיבה כולה, תחת הנהלתו של הנאון ר' אליעזר יהודה פינקעל שליט"א, בעיר פולטאבא. כשנתפרסמה הידיעה ע"ד בואם של בני ישיבת מיר, מהרו כל בני עיר פולטאבא לקבלם בסבר פנים יפות, בפנותם עבורם את בתיהם ומעונותיהם.

רבות סבלו בני הישיבה בנלותם. הרפתקאות שונות עברו עליהם בשנות נדודם, דעב ומחסור, אימת מות מחברת השודדים וחילים וצבאים למיניהם, אשר כבשו את העיר חליפות. לא פעם ושתיים נסו על נפשם למערות מפני חמת המציק, אשר העמידם כמטרה לחציו ואת תורת ה' לא הוניהו. נכורי האומה ידעו והבינו, כי עת צרה היא ליעקב וחלילה להם להתיאש, צריכים רק לחנור שארית כחם ולקוות לימים יבואו.

בשנת תרפ"א נתנה להם היכולת לשוב למקומם הראשון לעיר מ"ה. דרך שדות וכרמים עלו ביניהם וספר תורה על שכם עד אשר הגיעו למינסק. אחרי הנפשם שם מעמל הדרך שמו פניהם לעיר ויילנה, כי לא יכלו לשוב לעיר מ"ה. אשר היתה עדיין כבושה בידי זר ורק כעבור שנה שבו למקומם הראשון למ"ה. בנין הישיבה נהרס ונחרב ע"י צבאות הכובשים למיניהם. לכת"א"כל ומבשלות, לתיאטראות וקרקסאות הפכוהו ובעמל רב ובדמים מרובים עלה בידי ההנהלה לתקן את בדיקו ולגדור הריסותיו ולהכשירו. שיוכל לקבל לתוכו את בניו הנאמנים לה' ולתורתו ואשר כה התנגעו אליו שנות נדודיהם בארצות שונות. ומכיון שהסתדרו, מיד התחילו נוהרים מכל אפסים תלמידים אל הישיבה הזאת מלבד כעשרת אברכים מצוינים גדולי תורה, השמים לילות כימים, להשתלם ביריעות התורה ואשר כל הספקתם והספקת ב"ב נתנה בשלימות מאת הנהלת הישיבה. בנו של הגרא"ב זצ"ל הנא"ן ר' אצ"ה קאמאי שליט"א, אשר נקרא למלאות מקום אביו הנא"ן זצ"ל בתור רב אב"ד ד מ"ה, הגהו גם ר"מ בישיבה הזאת ותלמידי הישיבה מתענגים על שעוריו בחדות אשר מגיד לפניהם, מחולשת בריאותו, רק פעם אחת בשבוע נוסף על שעוריו הקבועים של גיסו הנא"ן ראי' פינקעל שליט"א. ע"י הישיבה נתארגנה בקיץ שנת תרפ"ג מכינה לישיבה, לישיבה הגדולה הזאת ישנם תלמידים לאלפים בכל תפוצות הגולה.

ס ל ו נ י ם

(ישיבת סלונים)

בין הישיבות היותר עתיקות תתחשב ישיבת סלונים, אשר אמנם לפי הזמן הרשמי נוסדה בשנת תקצ"א, אולם באמת אחרי הקירות קדמוניות מפי זקנים ומקובלים מתחלת ההיסטוריא של הישיבה בזמן יותר מוקדם לערך שנת תקע"ה. זה ברור כי הנורם להתיסדות הישיבה הזאת היתה השפעתה של ישיבת וואלז'ין, שניסדה ע"י מאור הגולה הנריח זצ"ל בשנת תקס"ז ובמכתבו החוזר לכלל ישראל אודות ישיבת וואלז'ין כתב, שצמנו יראו וכן יעשו בשאר מקומות ליסד בתי אולפנא מרכזיים ועל מרן נוכל לומר, ברם זכור הוא לטוב אשר אלמלא הוא נשכחה תורה מישראל. וממש כל הישיבות אשר אתנו היום בנבולותינו, הישנות והחדשות, הן הנה תולדותיה ותולדות תולדותיה של ישיבת וואלז'ין, אשר היתה למופת לרבים וכל התורה והיהדות, אשר היתה במשך הימים ואשר נשארנו לפליטה היום כפליטת בתי סופרים המה פרי קודש של הרעיון הכביר והקדוש של יסוד ישיבות, אשר חרה והנה והוציא לפעולות מרן רב רבנן הנא"ן ר' חיים מוואלז'ין, אשר קבל תורה מההשפעה הקדושה של רבו הקדוש הנריח זצ"ל.

פנקס הישיבה המשומר אצלם הוא הפנקס השני שנערך בשנת תרי"ט בהעתקו מפנקס הישן וזה נופא אות, כי ישיבת סלונים היתה בראשית המאה השביעית ישיבה ישנה.

מיסדה הראשון הוא, לפי הנמסר מפה לפה ולפי הנרשם לזכרון בפנקס, הרב הצדיק ר' שלמה זלמן כהנא וכה נאמר בפנקס, לזכר עולם יהא צדיק מיסד הישיבה

היה הרב המנוח חריב י"ש מרבים, שמו נודע לשם ולתהלה בצדקתו וענינותו והלכו בקדוש כשית מוהיר שלמה ולמן במהיר משה כהנא. הוא הכין הישיבות הגדולות נטע עין החיים וכו' למד ולימד תורה רבים וחפץ ד' בידו הצליח להשאיר אחריו ברכה. הישיבות אשר איזן ותיקן הקים על כליל בהדרם והיתה מנוחתו כבודי. ואימתי — לא נרשם. מזה נראה, כי בכתוב הסופר לזכרון שם המיסד היה כבר זמן רב מפטירתו ולא השתדל להודיע מפי ישישים מתי נפטר ומתי נולד ומתי יסד — ככה היו כותבים לפנים דברי הימים.

מראשי הישיבה שהיו במשך העת ההיא נזכר בהפנקס הרב הגאון ר' יצחק יהושע שהיה נקרא ר' איצעלע אשר"ס, שנתקבל לרי"מ בשנת תרי"ז. הוא היה דודו של הגאון המפורסם בדור הקודם ר' מרדכי נימפל מפה אב"ד דק"ק רודנא. שמביא את דודו הרי"מ בחבוריו ומכנהו בשם גאון.

ממעתיק הפנקס נראה. שמצא לנחוי' להזכיר רק את המוסר. אבל שלשלת הרמ"ם שהיו מהסתלקות המיסד עד הרי"מ הנזכר שהיה בזמנו, השמיט לגמרי. אולם בעי' ידועים לכולנו שנים מהרמ"ם הקודמים. היה הרב הגאון הצדיק המפורסם בתבל ר' אברהם זצוק"ל' שבשנת תרי"ח נתקבל לאדמו"ר של חסידי סלונים אשר ממנו נמשכת שלשלת היוחסין של אדמו"רי סלאונים.

הרה"צ הנ"ל מלבד צדקתו וקדושתו, אשר מעצמו זכה ע"י זכות אבות להתנשא למעלת ראש ורבי בישראל, היה גאון כביר וחריף עצום כנראה מספריו. חסד לאברהם יסוד העבודה ועוד חבורים מסודרים, אשר עדיין המה בכתובים, מהם פירוש עמוק על מכילתא הוכן לצאת בדפוס. — בימי חרפו היה ראש הישיבה בישיבת סלאונים מתקין עד השנים הראשונות של ת"ר. מדוע הפסיק אח"כ הנהלת הישיבה עד התמנותו לרבי, נעלם דבר מאתנו. אחריו היה לרי"מ הרב הגאון ר' לימא ז"ל, אשר הגאון האדיר ר' אייזיק חריף אב"ד דסלאונים זצ"ל אמר עליו. לימא כת נא יי'.

הגאון ר' לימא היה ר"מ עד ערך שנת תרט"ז. כלומר עד חרב הגאון ר' יצחק יהושע הנזכר למעלה שהרביץ תורה בישיבתו עד סוף שנת תרכ"א. בשנת תרכ"א נתקבל לרי"מ הרב הגאון ר' יודא הנקרא בפי כל ר' יודעלע חריף בעמיה ספר פני יהודה על מסכתות והוא האריך את נשיאותו יותר הרבה מהרמ"ם הקודמים והיינו משנת תרכ"א עד קיץ שנת תרנ"ח וככלות כחו נפטר ממשמרתו — מלבד גדלו וחריפותו בנגלה היה אמן מוצנע בלמוד הנסתר והקבלה. יודעי חן אמרו עליו אשר ידיו רב לו להגיד פלפולים בחכמת הנסתר כמשפטו בנגלה. היה שקדן גדול מאד ולעת זקנותו אשר תמו כחותיו להגיד שיעורים היתה התמדתו בינו לבין עצמו מופלגת מאד. היום לגמרא והלילה לזוהר ולקבלה.

כל ימיו מיום עמדו על דעתו היתה מנחת נפשו לעלות לאה"ק וכנראה מהרש"ם עליו בפנקס דילן בשנת תרפ"א ז"ל; הרב המאור הגדול חריב י"א כבוד הרב מ"ה יודא בר יצחק כהיום זה עשר שנים אשר הוקם על לראש מחיבתא רבתא דק"ק להעמיד תלמידים הרבה מופלגי תורה ואמץ ד' חילו וכו' וגרבר בפירוש באם שורצה הרב ר"מ לעלות לאה"ק מחויבים מנהיגי הישיבה ליתן לו או סך חמשים ר"כ נוסף על שכירתו וכו' בעה"ה ג' לח' אייר תרל"א. אמנם חפצו הקדוש

לא נתמלא עד סוף ימיו בשנת תרס"א, אשר היה אז חלש ורפה מאד ורוחו הכביר
הבליגה על חולשת גופו ובמס'נ ממש עלה לאהיך ובא מתחילה לטבריא, שם נפש
מעט מטלטלו והחליף כח ושהה בטבריא איזה חרשים ומשם עלה לירושלם עיהיך
אשר אליה שאף כל ימי היו וראה זה פלא שבא לירושלם ביום ד' א' דר"ה אדר
ולמחרתו ביום ה' ב' אדר תרס"א גוע ויאסף אל עמיו ונקבר במעלה הקברים על הר
היותים.

אחריו נתקבל לר"מ בשנת תרנ"ה הרב הנאון הגדול ר' אברהם צבי קאפער
לאוויטץ ושרת בקודש שבע שנים עד סוף תרפ"ה ונתקבל לרב בעיר זעלווא הסמוכה
ובחורף נא שבליח.

הוא הרים הרבה בימיו מעלת הישיבה והשאיר אחריו חדרת ומשנת תרס"א
ממלא חובת הרי"מ הרה"נ ר' שבתי ב"ר אברהם יגל שליט"א.

וזהי שלשלת הרמ"ים הנבונים ואולם גם הרמ"ים המשנים תפסו מקום חשוב
מאד, מהם גדולי ארץ, אשר הרביצו תורה הרבה מאד בשעורים נבונים ועמוקים ומהם
הכי מפורסמים, הרב מאור הגולה למדן מובהק ר' יצחק בהנאון ר' לימא הג"ל
שנתקבל לר"מ שני בשנת תרל"א עד תרע"ד ובשנת תרמ"ז נתקבל לר"מ שני הרב
המאור הגולה חרף ובקי ושקדן נפלא ר' צבי יוסף הכהן ושרת בקודש עד שנת
תרנ"ה ונתקבל מכאן לר"מ ראשי בישיבת סובלק, בנו הוא הרב ר' פנחס ריוקלאוו
רב בכרוקלין – אמעריקה.

שנה ומחצה במשך המלחמה מלא משרת ר"מ שני בישיבתנו הרב הנאון
המובהק המצוין המופלא ביראת שמים, במדות נשונות ר' אהרן יעקב קלעפשיש
שהוא כעת אב"ד בשנידאווה.

מובן מאליה כי ישיבה עתיקה בעלת היסטוריא של ערך מאה ועשר שנה
הוציאה רבבות תלמידים, מהם כמה רבנים וגדולים המפורדים על פני התבל, ושרם
שנתיסדו ונפרצו הישיבות אשר אתנו היום, היו מפורסמות בעולם רק שלש ישיבות:
הראשונה וואלאזשין ואחריה סלאונים ומ"ר, תל תלפיות היתה ישיבתנו
בעד בני ישראל מכל מקום, מפולין, וואלין, פאלעסיא, ליטא, מאלארוסיא ובסרביא
עד קאווקאז, וכמעט בכל עיר ועיר מהגלילות הג"ל נמצאים תלמידי ישיבתנו מלפנים
עד הזמן האחרון, ישיבתנו היתה הישיבה היחידה שלא וזה ממקומה בשעת התרום
של המלחמה העולמית, היא נצבה כסלע איתן ובת"קול התורה לא פסק ממנה גם
בשעת רעב, הרב ושבי, כשך חמת המלחמה התעזרה ישיבתנו משפל מצבה, החליפה
כח וחזרה שוב להיות תל תלפיות ועכשו היא עומדת ב"ה במעלה עליונה מאד בכח
התורה שלה, בהשעורים הרמים והנשאים ובהשנחה והשפעה המעולה על ידי משניה
ומשפיע מובהק, מספר תלמידי הישיבה בהקבוץ, אשר ממעל להישיבה, הוא ערך
מאתים אשר רובם מקבלים כל ספוק כלכלתם עם מעון וגם לרבות הלבושה והנעלה
ושאר ענינים אשר אין לפרטם, בחורי הקבוץ ותלמידי הישיבה עושים חיל בתורה
מהם בעלי כשרונות מצוינים מאד, המעודדים להיות לגדולי תורה בישראל, מחונכים
ביראת שמים ובמדות טובות שהם לתפארת לעיני המקום והבריות.

וילנה

(„ישיבת ר' מיילעס“)

הישיבה הגדולה הזאת נודעת לשם ולתהלה בתוך עם סנלה זה יותר ממאה שנה. ראשית התיסדותה היתה ע"י אנשים פשוטים יראי ד' ואוהבי תורה, שאספו נדבות מבני עירנו סכומים מסוימים ויבנו את בית הישיבה בחצר ר' מיילא ברחוב היהודים סמוך לביהמ"ד הנריא זצ"ל. שמה התאספו בחורייחמד בעלי כשרונות תחת השפעת ראשי ישיבות גדולי תורה ויראה בדור ההוא.

ולמען הרחיב הוג פעולתה ולהגדיל תורה ולהאדירה, מנו בהסכמת הנאון ר' אבלי פאסוולער (ראב"ד בוילנה) בשנת תקפ"ז לראש ישיבה במעלה העליונה את הנאון ר' מרדכי מלצר ז"ל. ובשנת ת"ר נבחר גם הרב הנאון החסיד אור ישראל מוה"ר ישראל סאלנסער זצ"ל לראש ישיבה שמה. ותחת השפעת שני הנאונים האדירים האלה התפתחה הישיבה בתפארת הדרתה ואור התורה האיר נגד עיני מאות תלמידים מצוינים, שנהרו אליה לשמוע תורה מפי הנאונים הנפלאים ומאז במשך התקופה הארוכה של מאת השנה, מיום שנתסדה הישיבה הזאת, הרביצו שמה תורה גדולי ישראל ומהם הנאון הצדיק ר' מאיר מיכל ז"ל ויצאו ממנה מאות תלמידים שהיו למאורות גדולים במושבות בני ישראל בתורתם ויראתם.

הרבה הרפתקאות ערו על הישיבה במשך התקופה הארוכה אך יסוד קיומה, הוא כה התורה, נשאר בה בעצם תקפו וכוה התנברה על המכשולים הרבים שהיו מונחים על דרכה ויצאה בשלום.

וגם בהתאשרה הישיבה מטעם הממשלה ונוספו בה ידיעות למודייחול, בכ"ז לא התרחקה מהמטרה העקרית אשר לשמה נוסדה, ע"פ ראשי הישיבות גדולי תורה הראוים למשרתם.

חומת הישיבה הזאת עמדה על תלה כמאה שנה, ובקיץ שנת עת"ז לפתע פתאום נפלה החומה תחתיה והיתה לגל עפר. וע"פ גם למעלה מדרך השבע נצלו התלמידים הרבים עם מנהליה מתוך המהפכה ולא נגעה הרע אליהם. אחר חורבן והרס כזה לא היתה תקוה נשקפת לה להתנער מעפרה ולהבנות מחרבנה מחדש, עד שהעיר ד' את רוחו של הרב הנאון הגדול מרן ר' חיים עזר גראדזענסקי שליט"א, ובהשתדלותו הגדולה עלה בידו לקבץ כארבעים אלף רובל לטובת בנין הישיבה, ונקנה מנרש רחב ידים במרכז העיר והוקם עליו בית חומה נשגב לכבוד ולתפארת. והישיבה התגדלה שם במספר התלמידים בכמות ובאיכות.

גם בימי הכבוש האשכנזי לא פסקה בה תורה, אלא עוד נוספו הרבה תלמידים מן החוץ וקבוץ בחורי המד נוסד על ידה. מספר תלמידי הישיבה כעת הנם קרוב למאתים הלומדים בהמשה שעורים אצל המשת ראשיישיבה ומתנהגת בסדרים ישרים.

ק ע ל מ י (ישיבת "בית תלמוד")

הישיבה הזאת נוסדה בשנת תרכ"ה ע"י הגאון החסיד הכ"ס ישראל וקדושו מוה"ר שמחה יוסקו"ה, תלמידו המובהק של גאון ישראל מסאלאנט זצ"ל. בראשית יסודה היתה מטרתה הנוק תלמידים משחר טל ילדותם בתורה ובחכמה ובמדות עפ"י הדרך אשר התוה לו מיסדה הגאון זצ"ל. אך, לא זכתה לשבת בשלמה, כי זמן לא כביר אחרי הוסדה נאלצה, לרגלי מסירות וגזירת הממשלה הרוסית, לסגרה. הספריה רבתי הכמות והאיכות הובאה לפטרסבורג על מנת להכניסה תחת שבט הבקורת ועל הישיבה הוגשה קובלנא לפני הערכאות. אך גם אז לא עזב החסיד אור עולם ו"ל את ישיבתו ותכף משנסגרה העתיקה לעיר גרובין, אשר בקורלאנד, בבית גדול ורחב ידים אשר נדב לזה נכבד גדול, ושמה היתה הישיבה עד לאחר שבטלה הגזירה והישיבה זכתה בד"ן אז עתה שבה לקעלמי בשלום. מפני חולשת בריאותו של הגאון ר' שמחה ז"ל, שלא יכול תו להנהיג ישיבה בתלמידים צעירים ובמספר רב, קבל בית תלמודו זה צורה חדשה, לרכז בה רב האיכות במעט הכמות ולתת מקום בתוכו רק לגדולי תורה ויחיד סגולה, אשר עפ"י זה נתקבצו סביבו אברכים גדולי תורה ויראה שבאו לשמע תורתו והכמתו לקבל ממנו דרך החכמה והיראה כפי אשר הורה ולימד את דרך רבו גאון ישראל זצ"ל. והנה נתבסס הבית והשאיר אחריו ברכה וגם אחרי הסתלקותו הולך הדבר ונמשך על אותם היסודות והמטרה הרוממה ועל אותה המתכונת של מעט הכמות ורב האיכות. ועד הנה יתקבלו בתוכם רק המצוינים הגדולים מתלמידי הישיבות להשתלמות יתרה בתורה ומוסר, חכמה ומדות.

עכשיו מנהלים את הישיבה הני תרי גאונים, ר' דוד דעסלער ור' דוד מאווישאוויץ שליט"א.

ט ל ז (ישיבת מלז")

היסוד הראשון לישיבה זו הונה כבר לפני חמשים שנה, בשנת תרל"ג, כעבור שנים אחדות אחרי הוסדה, עם התמנותו של הגאון מרן ר' אליעזר גורדון זצ"ל לרב ולראש הישיבה, התחילה לרכוש לעצמה שם ופרסום ובאישיותו הגאווית ועבודתו ומסירות נפשו עלי' נקבע אופי' המיוחד והשינה את מעלתה הנכונה — אחרי פטירתו זצ"ל (בשנת תר"ע) בלונדון, בבאו שמה לרגלי עניני' של הישיבה, עמד בראש הישיבה והנהלתה חתנו הגאון מרן הר"ל בלוק, שכתן כבר בתור ראש הישיבה כיחד עם חותנו עוד בראשית תקופתה ואשר חותמו נכר על כל מהלך התפתחותה ונקבע עמק בתוך תבניתה וצורתה הפנימית של הישיבה.

הישיבה הטלואית התחילה לשמש לעם ישראל בתור בית-תלמוד גדול ויצא טבעה בבית המדרש היותר גדול לחכמת התורה ברוסיה, בכל משך חמשים שנות קיומה לא פסקה הישיבה את עבודתה הכבירה, בהפיצה אור תורה וחכמת התלמוד עפ"י דרכה המיוחדת, אשר בו כאמת צפון ושמון סוד הצלחתה המרובה. ראשי

הנאונים האצילו מרוחם על תלמידיהם והשפיעו על טוב למודם. בהתוותם לפניהם דרך למוד מסוים, שנתקבל והתאזרה לבסוף גם בתוך שארי הישיבות ומרכזי התורה. ההבנה וההגיון הבריא, אשר נתחבב מאד על מיטב הצעירים גדולי הכשרון בעמנו וקנה את לבותיהם לאהבו ולשמרו כל הימים.

מכל עברים התחילו לנהר אלי' תלמידים, אשר הרימו את כבוד למוד התורה בעמנו. הישיבה העמידה תלמידים לאלפים, אשר כמה מהם שמשו ומשמשו בתור רבנים בקהלות גדולות בארצות אירופה, אמריקה ואפריקה וגם בארצנו הקדושה, ומהם ראשי ישיבות ומורי-תלמוד בבתי אולפנא שונים, והם הפיצו למוד התלמוד וחכמת היהדות. — ואולם גם אלה, אשר מבית מדרשם יצאו לתוך עולם המעשה עוד נשתמרה בקרבם, באפן נפלא, אהבתם ומסירתם לתורתם — לאותו ניצוץ האור, שקלט לבם במשך שבתם בישיבה — לעסק בה בשעות הפנויות ולחבבה על עמם ובני סביבתם, ביסדם להם חברות ושעורים שונים לתלמוד וכדומה. — וזה באמת קו מיוחד ליוצאי בית מדרשה של מלז.

במשך שנות המלחמה העולמית היתה היא הישיבה היחידה, שנשארה על מכונה (מוכן, שסבלה אז הרבה בחמר וברוח). בעת שלמונם של האשכנזים הכירות באופן רשמי בתור בית-מדרש עליון, ומני אז התחילה להתרחב שוב כמקדם, עד שנשתכללה בעת האחרונה למוסד הכי חשוב, אשר אלי' ינהרו תלמידים מכל ערי ליטא ומארצות ומדינות שונות, וכעת היא מונה כשלוש מאות וחמשים תלמידים. התלמידים מתרבים מזמן (סעמעסטער) לזמן, ורק מפני מצבה הפיננסי הרחוק של הישיבה, מוכרחה היא, בדאבון לב, להשיב ריקם פני הרבה שואלים הדופקים על פתחי' ולצמצם את מספרם.

לעת האקופציה האשכנזית מתיהם יסוד, המכונה לישיבה הגדולה אשר בה ילמדו תלמוד, תנ"ך, שפת קדשנו, שפת המדינה ולמודים אלמנטריים. בעת האחרונה הוכרה ובאה לידי גלוי הדרישה ההכרחית לתת מקום בעד אלה המצוינים היוצאים מן הישיבה, להשתלם במעלות התורה ודעת ד', ולעשות תורתם אומנתם, לתכלית זו נוסד על יד הישיבה כולל אברכים בשם "קבוץ אברכים להש" תלמות עליונה בתורה ודעת ה'" — וזה המוסד אשר נתקבלו בו אברכים גדולי תורה ויראה, מן המעולים ביותר שיצאו בעת האחרונה מהישיבה הק', יוסף פאר גדול ותפארת למרכז התורה בישראל.

ס ל ו ב ד ק א

(כנסת ישראל)

אם הישיבות הגדולות בליטא הנן מרובות-הסטריות ויש להן להתפאר בעברן העשיר נודעת לישיבת "כנסת ישראל" חבה יתירה, במה שהנה עשירה גם בהווה ולה להתפאר במעשיה יוסי'וס. במספר תלמידיה הרב היא הישיבה היחידה כעת בליטא, לה יותר מ-300 תלמידים.

ישיבה זו נוסדה לפני חמשים שנה ע"י הנאונים הענקים ר' אליעזר יעקב חיים (הנודע בשם חבאש) ור' נתן צבי פֿינקל שהיו ירידים נאמנים של גאון-עמנו ר'

ישראל סלנטר וצ"ל, ביחד את הרה"ג ר' אלכסנדר משה לפידות ור' הירש רבינוביץ בנו של הנאון הקובנאי ר' יצחק אלחנן ז"ל. גם הנאון ר' יצחק אלחנן בעצמו עזר הרבה בהשפעתו האישית להתפתחות הישיבה.

מן הנאונים האלה עודנו בחיים ר' נתן צבי פִּינקל שליט"א, שעד היום הנהו המפקח הראשי בהישיבה והוא הברית התיכון של המוסד הקדוש הזה.

מאז ועד הנה רבות עשתה חיל בתורה וחכמה. בראשה עמדו תמיד נאונים כבירים ונקובים בשם בין עמודי היהדות החרדית וממנה יצאו אלפי תלמידים והיו לעזרת תפארת לכל בית ישראל. לפני המלחמה היו מספר תלמידיה בערך שבע-מאות.

ישיבת סלובודקא היתה מעודה עומדת על בסיס חזק ואיתן, בעליהבתים דאגו לכל צרכיהתלמידים והמנהלים ולא היתה חסרה כלום. למרום פסגתה הגיעה עתה הישיבה תחת הראשות של הנאון הנודע ר' משה מרדכי עפשטיין שליט"א, בשכלו הישר ובהסברתו הצלולה המשיך אל הישיבה טובייהכשרונים של בחוריהמד ותחת הנהלתו המועילה התפתחה ותף ותחי למוסד המתנוסס ברמה לשם ה' ותורתו. המהפכה העולמית, שבעקבה כמה ישיבות נחרסו, כמה בתי-אולפנא נשמו כמה מתיבתאות נחרבו, לא חסה גם על ישיבתנו זו, ובמשך שנות המלחמה שבעה די נודדים ותלאות אין מספר, אך אחרי שחמת המלחמה שככה והחיים התחילו לשטוף במרצם הרגיל הוקמה הישיבה, אחרי עמל ויגיעה רבה מצד הנאון רמ"מ שליט"א, שוב על תלה, רק מספר התלמידים נתמעט.

עכשיו נמצאת הישיבה הזאת במצב לא-נוחם, כי אין ביכולת משתדליה להמציא הסכומים הענקיים הדרושים להחזקת אותו המוסד הכביר והגיע הדבר כבר לידי כך, שחלק הישיבה נאלץ להעתיק ארצה ישראל לעיר חברון, לעי' נושבו בחברון איוו עשרות תלמידים, אבל מקום שלאט לאט יעבור חלק גדול של הישיבה לארץ ישראל.

ס ל ו ב ד ק א

(בית תלמוד לאברכים גדולי התורה)

מבין החומר הלזה שנכתב ונדפס בעתים ותקופות שונות ע"ד מהותה של ישיבה זו אפשר יהי' עד כמה שאפשר ללמוד מתוך הכתב, לעמוד על אופיו של הבית הגדול הלזה, מה ראו המיסדים בתהלת יצירתו ולמה הגיע אחרי שנים אחדות של קיומו, גדולות ורבות היו המחשבות בתהלת היצירה, מאד נשנבה היתה המטרה והמציאות לא אך שלא באה וטפחה על פנינו, לא אך שלא הכויבה את תהולתנו, כי אם אדרבא חזקה את ידינו ואמצה את תקותנו, כי במשך זמן קצר בעה"י עמד בפנינו מוסד ענקי בכמות ואיכות, קבוצה יותר מעשרים גדולי תורה ממש, ולא קבוצה של יחידים שאך במקרה נזדמנו לפונדק אחד, כי אם כולם כחשיבה אחת, כאיש אחד קולעים אל המטרה של השתלמות היותר עליונה בתורה ויראה, לקנית הידיעה היותר רחבה ומקפת בכל השי' כולו, ולברור ולבון במשא ומתן משותף בדבוק החברים הגדולים האלה כל ההלכות החמורות והעמוקות, וכמו כן בחלק מוסד התורה

ותורת חובת הלכבות ידיעה מקפת בכל הלכותיהן, שרשיהן וענפיהן, ההתבוננות וההתעמקות במה שה' א' דורש ממנו, והשגת הדרישות וההתחייבות העליונות של השתלמות וההשתלם בהן עד כמה שאפשר, וכל העבודה הרבה הלזו עבודת הלב והמח נעשית ונגמרת על ידי פרונרמה סדורה ומסודרת המבטיחה את כל החבורה כולה מן הקצה אל הקצה, שמלבד הרצון הכביר והשאפה החזקה של כל אחד ואחד להגיע אל מפתח המטרה הרצויה, עוד באה היא ובידה החזקה של ממשלת הרוח להכריח על המעשים ולא להניח מקום אף לרפיון כל שהוא עד כדי שהיא עושה את שלשלת השנים הקצובות להגיע אל קצבתה לחוליא אחת של עבודה שאינה פוסקת, והדברים מגיעים לידי כך, שכל מי שנכנס אל הבית הגדול הזה ומתבונן אל אנשי המרודים בעסק הרוח ומתעמלים בעיון שכלם מיד הוא מרגיש בעצמו כי הוא נמצא במקום ממשלת הזריות לעלי והרדיפה להשתלמות עליונה והליכה מחיל אל חיל.

ומה גדולה היא התקוה שיש לקוות מבית-ספח מרום כזה, הלא עתיד הוא הבית הזה שיוציא מתוכו אחרי שנות ההשלמה שמשתלמים בו — נאוני התורה ונאוני הרוח והיראה, ובבטחה אנו יכולים לומר, כי המוסד הזה יחיד הוא במינו ומצוין בספסו ולא הי' עוד בדומה לו בדורות הקרובים, ואם כן מה גדול הוא ערכו של המוסד הלזה לעם ישראל כולה, כי הלא כבר עברו העתים הטובות שהיו נמצאים נאוני ישראל גם בעירות קטנות נדחות שעלו מאליהם למדה זו והיו יושבים שם צנועים ונחבאים בין הכלים בתוך ד' אמותיהם וכשהיתה השעה צריכה להם היו מתגלים ומתוצבים בתוך העם ויגבהו מכל העם משכמם ומעלה והעם הי' נהנה ומתהלך לאורם, אבל בעת חורבן הרוח הלזה בעוה"ר אין מקום לגדולים טבעיים כאלה גם ללומדי תורה בכלל, כיש לגדולים וקיו להשתלמות נאונית, ואם לא נכשיר מקום מוכשר לזה אנו סכנה קרובה מרחפת שתפוג תורה חלילה.

אכן מוסד כזה שהוא בנוי על יסודות מוצקים בדמותו הרוחני, ושכאמור דורש הוא מן המשתלמים בו דרישת השתלמות במדה גדולה בכל רחבי התורה, דבר פשוט הוא שעל כרחו הוא נזקק שמצבו החומרי יהי' גם כן מבוסס על בסיס קיים ושלא יהי' היינו החומריים תלואים מנגד בכדי שתהי' דעתם של המשתלמים בו רחבה ופנויה.

ואמנם עמרו על זה מיסדיו ויתר עם הצורה החדשה הרוחנית, הביאו גם פנים חדשות באופן כלכלתו לעומת מה שהי' מתנהג במוסדות כאלה לפניו, וראו הכרח בדבר לתת האפשרות להאברכים המשתלמים שיקבעו דירתם במקום המוסד שלא תהי' ישיבתם בדרך עראי, ושתהי' כלכלת כל צרכיהם וצרכי ביתם מוטלת על המוסד, ולפי תנאי החיים של עכשיו. בשעה שהיוקר יאמיר בכל ענפי החיים הגשמיים, נקל הוא לתאר למה שתעלה הוצאה כזאת, ובכל זאת מיסדי הבית בהכירם גדולת המוסד ולמה שהוא משמש לעם ישראל בכתו ותורתו, לא משכו ידם גם מזה והשליכו על ה' יתברך והכניסו עצמם גם בעול ההוצאה רבת האחריות כעין זו ולא מנעו עצמם גם מלהשתעבד בחובות עבודה, כבסחונם בה' ותקותם שסוף סוף יתעוררו עם ה' להחיות מעמד.

ר ד י ן

„ישיבת חפץ חיים“

הישיבה הזאת נוסדה בערך בשנת תרל"ח. הדבר היה עת התפרסם החפץ חיים בעולם ע"י חבורי הראשונים, אשר הדפיס בעלוש-שמו, אזי נהרו אל העירה הזאת צעירים לעשרות להקשיב לקח מפי הגאון הצדיק הזה. ביהוד אתו ובאו מעיר הסמוכה אישישצ'אק, כי שמה התקיים זה הרבה עשרות בשנים קבוץ לבחורי-חמד, אשר התמכרו בכל חס-לכם ללמוד תורתנו הקדושה.

בנואם סרו אל בית הגה"צ החפץ חיים שליט"א להשקיע רעבון נפשם הצמאה לדבר ד', וכדרכו בקודש לא חס על עתו שהיתה מוקדשת כולה לתורה ולתעודה והסביר פנים להצעירים הללו, להכניסם תחת כנפיו ולעוררם ללמוד תורה ועבודת ה'. סגנונו הבהיר, והסברתו הנכונה פעלו רושם חזק על לב שומעיהם עד אשר הסכימו להשאיר כאן ויבחרו למו לחיות עפ"י הדרך של המשנה באבות, רק לחסות בצל התורה והיראה בסביבתו ותחת השפעתו של הגאון הכביר הזה.

הרוב המכריע של תלמידי הישיבה התכלכלו על שולחנותיהם של בעלי-בתים דעיר ראדן ויש, שהנשים התנדבו להביא ארוחותיהם של הפרושים הללו לבית הישיבה, למען שלא יבטלו מלמודם ומעוטם התפרנס בבית-התבשיל, אשר הכינו בשבילם בני העירה ואשר אשת הגה"צ היתה המוציאה והמביאה בכל עניניו של בית התבשיל הזה.

כה התנהל הקבוץ תחת הנהלתו של הגה"צ החפץ חיים שליט"א עד אשר לקח לו לחתן, לבתו הבכירה, את הרב הגאון ר' צבי הערש לעוויןצ'אק אשר נקסף בלא עתו בהיות הישיבה כגלות רוסיא בשנות המלחמה העולמית.

הגרצ"ה הנ"ל היה אחד מן המצוינים שבישיבת וולאז'ין בעת ההיא. הח"ח שליט"א מצא בחתנו זה את כל המדות הטובות שמנו חכמים וימנהו למנהל הרוחני של הישיבה. הרצ"ה השתדל להרחיב ולהגדיל את הישיבה, להשיב ביותר מצבם של המתלמדים ויתמכם גם בתמיכה כספית לכל שבוע כנהוג אז ביתר הישיבות הגדולות.

מסירתו העזה של הגרצ"ה לכל עניני הישיבה, אהבתו הנאמנה, אהבת רע ואח לכל תלמידי הישיבות, המשיכו אליה את מיטב בעלי הכשרון שבזמן ההוא עד אשר הגיע מספרם למאות וצר היה ביהמ"ד מהכיל כולם, והיא שגרמה שהגרצ"ה החל לגשם בחיים את מחשבתו הטובה לבנות בית גדול בשביל הישיבה.

בעת ההיא התחיל הח"ח לממש בחיים את אשר חשב, ליסד כולל אברכים ללמוד סדר קדשים, הושיב אברכים מצוינים גדולי תורה ויקדישם לקדשים וחפץ ה' בידו. הצלית, כי מספרם הלך וגדול והשפיעו הרבה על מהלך הישיבה, בין אברכי הקבוץ היה הגר"ג טראץ שליט"א ועד היום הזה הגהו הגאון הזה ר"מ בישיבה הקדושה הזאת.

כאמור, התחילה הנהלת הישיבה לבנות בנין מפואר להישיבה ובשנת תרע"א הוחנ חג חנכת הבית של הבנין הגדול הזה, אשר רבות עמלו בונוי בו להקימה.

לשכללו ולפארו. בבית הגדול הזה למדו כשלוש מאות וחמשים בחורים ובקומה
הוקצו חדרים מיוחדים, ששמשו כתור אכסניות להרבה עשרות תלמידים.

בשנת תרע"ו השנה השניה להמלחמה העולמית, הוכרחה הישיבה לעזוב את
ראדן ולהעתיק משכנה לאחת מערי רוסיא. יחד את רבם ומאורם הגדול בעל חפץ
חיים שלישיא נסעו כולם לעיר סמילוביטש (פלך מינסק). משם לשומיאץ (פלך מור
הילוב) וכשנכרו הרעב והננישות גם שם, הגלו לאוקראינה לעיר סטובסק (פ. צרנינוב).
בכל מקום בואם קבלום בכפי וישתדלו לסדרם. ביחוד הצטיינה קהלת סטובסק, כי
למרות הרעב והמחסור שנרבו למחלת השחפת, אשר קטפה מבלי רחם גם גדולי
סטובסק ונכבדיה, לא חדלו להמך בהישיבה כראוי למוסד גדול ורביהערך כזה.

כל אלה, אשר גורלם נפל להיות נמנה אז על תלמידי הישיבה מתנים בתוקף
את גדלות הנרציה וציל, אשר מסר נפשו לחזיק בני הישיבה, לכלכל את הבריאים
ולהספיק רפואות לחולים, וגם אחרי אשר, מגדל עבודתו ביום ובלילה, חלה את
מחלתו, מחלת השחפת, אשר מת בה י"ח שבט תרפ"א) לא מש מאהלה של תורה
ובעינא פקיהא השניה לרחם על כל האומללים בכל הדרוש להם.

מיתתו של הנרציה אין לה תמורה בנוגע לישיבה. ומה גדול שבנתיים אסונו
של הח"ח שלישיא, שבהלקח ממנו חתנו זה בדמי ימיו, כי לרוב חכמתו ויראתו לא
היה דבר קטן וגדול, אשר לא שאל את דעתו והסכמתו. מלבד זה לקח הנרציה
חלק גדול בסדור ספריו הרובים של הח"ח והוצאתם.

נדהמים מהאבדה הגדולה הזאת חכו כולם ליום, שתנתן להם היכלת לעזוב
את רוסיא ולשוב לראדן. ורק בשנת תרפ"א עלתה בידם, תחת הנהלת בנו של
הנרציה, לשוב לראדן יחד את הח"ח שלישיא. הרבה עמל השקיעו מנהלי הישיבה
להקים הריסות בנין הישיבה, אשר הורס בשנות המלחמה, למען להושיב בו את
התלמידים שבי הגולה.

מספר תלמידי הישיבה מניע בהורף זה (תרפ"ד) למאה ושמונים, מלבד האברכים
גדולי התורה, אשר כל מחסורם על הישיבה.

19 מזז

(ישיבת לומזה")

אכן הפנה לישיבה הגדולה הזאת הונחה עיי הנאון ר' אליעזר שולאוויטש
שלישיא (תלמידו של הנריי מסלנט וציל) בשנת תרמ"ג. משנת הוסדה עד עתה היו
נמנים על ר"מ הישיבה הזאת הרבנים הגאונים: העלוי מראקו ר' אברהם אלי
קאפלאן, ר' חיים מיאנאווע, ר' בצלאל הכהן הנאב"ד דעליאטיץ ור' ד"ט
דינאווסקי מי שהי' אח"כ ר"מ בישיבת מאלטש. כעת הנס ר"מ הישיבה
ומנהליה הרבנים הגאונים ר' יהואל מרדכי גורדון שלישיא, חתן מייסד הישיבה
הנריא שולאוויטש היו וגיו ר' זעליג רוק.

בשנת הוסדה הניע מספר תלמידיה למאה בערך, בנין קבוע לא הי' להם
ולמדו בדירות ששכרו להם מנהלי הישיבה בשכר, ואחרי אשר יצאו להישיבה

מונחין בכל ערי פולין ותלמידים למאות כתתו רגליהם ממרחקים למען הספה אל תלמידי הישיבה הזאת נתוספו ספסלים בביהמ"ד הזה ובשנת תרמ"ה הגיע כבר מספרם של תלמידי הישיבה לארבע מאות. מחולקים לשבע מחלקות עם שעורים מיוחדים לכל מחלקה ומחלקה.

רק אז כשהנהלת הישיבה הוכרחה, מחוסר מקום, להשיב ריקם בקשותיהם של הרבה עשרות תלמידים, שהפצו להתקבל נגשה ההנהלה לבנות בנין גדול בית הומה בעל שתי קומות על המגיש אשר הכינו להם זה כבר, הנהלת הישיבה דאגה אמנם גם לגורל אלה, אשר נשארו מחוץ לכותלי ביהמ"ד וייסדו עבורם קבוצים בעירות הסמוכות, ובשנת תרמ"ט הוחג הנוכח הבית הגדול הזה ולישיבה היתה הרחבה, ותחת אשר עד עתה היו כל תלמידי הישיבה מפורזים בכל פנות העיר זה בכה וזה בכה, נתקבצו עתה יחדיו אל אולם הבנין הזה להשמיע בו קול יעקב, בערך ארבעים תלמיד מצאו בבנין הזה גם מקום ללון.

בק"ץ שנת תרע"ה, כשהמלחמה היתה נטושה סמוך לעיר לומזה, העתקה הישיבה כולה לעיר סמיאטיש הסמוכה ותשבת שם כשני חדשים, עד אשר נכבשה עיר לומזה לפני האשכנזים ותנתן להם היכולת לשוב לעירם ולמקומם, בכל שנות הכבוש האשכנזי לא חדלה קהלת לומזה שתמוך בהישיבה בכל יכולתה, כי נסתמו אז כל מקורות ההכנסה עד אשר התחילו מקבלים תמיכה בלתי מסודרת מאחינו באשכנז ומעט מאמריקה.

גובה הירדן

(„בית יוסף“)

ישיבת „בית יוסף“ בנאואהרירדאק התיסדה זה כשלשים שנה ע"י הנאון הצדיק מוה"ר יוסף הירשון וצלליה בנאואהרירדאק, בעשרת השנים הראשונות טרם גלות הישיבה לרוסיה, הספיק הנאון הצדיק המנהל י"ל להעמיד תלמידים הרבה גדולי תורה ויראה ומרזוהו הכביר האציל עליהם להיותם עמדים חקים שעליהם ישען בית ישראל ומאז כבר נפוצו מאות רבנים בכל רחבי תבל ומהם גדולים ומפורסמים אנשי שם, ובהתפרץ המלחמה בעולם, הנלתה הישיבה לרוסיה, ובמשך איזו שנים, למרות המצב המהורס נוסדו מאתה כמה מחלקות בערי רוסיה כידוע, ובקום מלכות הרשעה וגזרותיה לבטול הישיבות נפלו ישיבותינו בכבלי נגישות ולחיצות נוראות, ועמדו על עמדם במס"נ לגנר המצב הנשמי הפרוע, גם התאזרו בכל כחם להגין על קיומם הרחני לגנר גזירות הממשלה על התורה, וכאשר גבר חמת המציק לביטול והריסה גמורה עזבו רובי התלמידים במספר ארבע מאות איש את בית הוריהם וארץ מולדתם, אלה אשר מארץ רוסיה מולדתם ואלה אשר גלו לתוכה כורם הנודדים מהמלחמה, ויברחו בהחבא לבקש מפלט בארץ פולין, ובחמלת ד' עלינו, באו לשלום בפולין מסכנות הדרכים האלו ונתיסדו בישיבות בערים אלו: ביאליסטוק, מעזריש, ווארשא, מלבד זאת נוסדו קבוצים מחלק התלמידים באיוויע הסמוכה לוויילנא ובפינסק, גם מכונות בער הצעירים, בביאלעפאדלאסקע, לודמיר, וואלין, דיבילסק הסמוכה לביאליסטאק, לאשיין הסמוכה למעזריש, מלאווא הסמוכה לווארשא.

עוד בהיותם ברוסא, התנהלה הישיבה ע"י הרה"ג וכו' מוה"ר אברהם יאפין שליט"א ותהי' המשרה על שכמו לנהל גם המחלקות שבהביבה. בשנים האחרונות במלכות הרשעה, הורדפו מנוחה המנהל וראשי"טובי התלמידים על יסדם הישיבות והנהלם אותם לנגד חוקי הממשלה, ולאחרונה הובאו בכלל המנהל ועשרת מטובי התלמידים ויהיו חדש ימים במשמר באיומים גדולים וענווי הדין שרבו כמו רבו עד אשר עבר עליהם הרוח וניתנה החופשה, ומרוב הגזירות על הכלל, וביחוד על התורה והדת ובתוכם הגזירות שפנו אליהם ועל הישיבות ומוסדות התורה, מאז הושם לדרך פנינו עד אשר התיסדנו בכיאלו"טאק ע"י הרב וכו' מוה"ר אברהם יאפין שליט"א ומספר התלמידים מאה ושישים.

בתמונה אחרת מזה עבר כוס היונים על הישיבה שבקו"ב והמחלקות שבאנפיה באוקראינא, שניתנה הממשלה ביד הפריצים והבאנדעס השונות והעיר היתה כמצור זמן רב, מפנה ממחלות שונות פשטה בכל פינה ותשלוח בכל העיר כמעט איש מהם לא גערה, כמובן, נעדה אל הישיבה ביותר שנתמכה מהעיר, ובהכשל עזר נפל עוזר ויותר, אז הוקה מאתנו ארון ד' היה מורנו ורבנו הנאון הצדיק ז"ל גם הוא ממחלת המיפוס ועמו מספר מהתלמידים ז"ע, וברוב התחזקות והתנברות על המאורעות והמפריעים הקשים שבה הישיבה לאיתנה כאשר לכדו האדומים את העיר, ולאחרונה מהגנישות על התורה והדת שמה גם היא פניה לפוילין מעבר הגבול ותתיסד בשלום כמיוזיטש אשר בפוילין ע"י הרב וכו' מוה"ר דוד בלאכער שליט"א מנהל הישיבה ומספר התלמידים מאה וחמשים.

וכנורל הישיבות בהומל וקו"ב לא פוזת מזה היה גורל הישיבה בראסמאוו דאן שהתנהלה ע"י הרב וכו' מוה"ר אברהם זעלמאנס שליט"א והישיבה שבזיטומיר ע"י הרב וכו' מוה"ר דוד בודניק שליט"א וכן היתה הישיבה שבבארדיטשוב ואנפיה ע"י הרב וכו' ר' שמואל וויינטרויב שליט"א, גם המה שבו לפוילין מרדפות האדומים והתיסדו בורשה ע"י הרב וכו' ר' אברהם זעלמאנס המנהל והרב מוה"ר דוד בודניק הר"מ ובאיאוויע ע"י הרב וכו' ר' שמואל וויינטרויב שליט"א.

זה כחה של הישיבה הק' דנאוואהרדאק בהראתה לנדל מתוכה גדולי תורה ויראה המהונכים ברוח רבם הנאון הצדיק ז"ל לזכות גם את הרבים להרביץ עדרים בתורה ולקבץ פעלים לתורה ברוב עוז ותעצומות ומסייג ולהאציל מהרות גם על תלמידיהם השותים בצמא את דבריהם מלבד מאות רבנים מהם גדולים ומפורסמים בכל רחבי תבל, העומדים בראש הישיבות והקבוצים והמכניז כולם הם חנוכי הישיבה שיעקו מים ימים רבים ע"י הנאון המיסד זצ"ל.

ס ל ו ב ו ד ק א - ו י ל נ ה

(כנסת בית יצחק)

ישיבת כנסת בית יצחק נוסדה בשנת תרנ"ו בסלאבאדקא, פרוז קובנה, על שמו של הנאון רשכבה"ג מרן ר' יצחק אלחנן זצ"ל, ע"י בנו הנאון מרן ר' צבי הירש זצ"ל אב"ד קובנה והנאון ר' משה דאנישעווסקי זצ"ל אב"ד סלאבאדקא.

בראשית התיסדותה עמדה הישיבה תחת השגחת הגאון ר' חיים שאדער והגאון ר' משה הנ"ל. ובשנת תרס"ג נתקבל שם לראש מתיבתא הגאון ר' ברוך דוד לייבאוויטץ שליט"א אב"ד ורי"מ דהלוקס פ' מינסק, ומני אז התפתחה והתרחבה הישיבה הן בכמותה והן באיכותה. שנהרו אליה בחורים מציינים מכל אפסיוס לשמוע לקח וטברא מפי הרי"מ הנריכד ועד היום הזה הנהו ראש מתיבתא זו וזכה להעמיד תלמידים רבים גדולי תורה למאות ולאלפים. הנריכד הנהו תלמידו המובהק של הגאון הגדול מאיר הגולה מוהר"ח זצ"ל הגאב"ד דבריסק ומדריך את תלמידיו בדרך הסלולה אשר דרך בה בעת יצק מים על ידי רבו זצ"ל. שיטת ההבנה העמיקה והצלולה. בהיות הישיבה על מכונה בסלובודקא היו בה כמאתים תלמידים. בשנת תרע"ה השנה אשר כל יושבי עיר גירשו עפ"י פקודת המצביא הרוסי לעיר רוסיא ואוקראינה, הוכרחו גם תלמידי הישיבה לעזוב מעט מעט את הישיבה ונסעו לעריהם. הרי"מ ומשפחתו ואחרים מתלמידיו אשר למרות כל המעצורים קשרו גורלם בגורל רבם הגאון, להנלות יחד את רבם, באו מקודם לוולנא ומשם נסעו לעיר מינסק. בבואו למינסק התחילו נוהרים אליו כל תלמידיו, אשר נסעו בינתיים לבתיהם וכשנה הרביץ שם תורה. עדת עיר מינסק קבלה את המגורשים הללו בספ"י וחבה יתירה עוד הראו לגולים הללה אשר באו לחסות בצלם עם תלמודם בידם. לא ארכו הימים ומפני חמת המציק הוכרחו לעזוב גם את מינסק ולנוע לעיר קרמנצ'וג גולה אחר גולה. מלבד תלמידיו ישיבתו נספחו אל תלמידי הישיבה הזאת הרבה תלמידים משיבות אחרות, ליהנות מאוד תורתו וצדקתו. עדת עיר קרמנצ'וג ישה ושמהח לקראת בואו של הגאון הזה לעירם יחד את ישיבתו וימנו להם את הגאון הזה לרב אב"ד בעיר קרמנצ'וג. בהנתיחם לעזור על ידו גם בעניני ישיבתו.

הודות לעזרת עדת עיר קרמנצ'וג התקיימה הישיבה ותוף ותשתכלל לתפארת ויצאה לה מוניטין בכל רחבי ארץ אוקריינא, וכשהיתה המתכבה בארץ רוסיא והתחילו לוחצים את בני הישיבה מכל עברים. הוכרחו לעזוב את עיר מגורם ולבקש למו מפלט מפני הצר והאויב אשר עמד עליהם, ויחליטו לשוב לעיר מושבם לקובנה ובחרף תרפ"א שבו לוולנא, ורק מכלתי יכולת אז לשום דרכם הלאה לקיבנה התישבו בוילנא בפרור העיר לוקישאק.

ק ל ע צ ק

(עץ חיים)

הישיבה הזאת נתיסדה בעיר סלוצק בשנת תרנ"ז ע"י הגאון ר' יעקב דוד זצ"ל (ירדב"ו) והגאון ר' איסור זלמן מעלצער שליט"א. הישיבה הזאת היתה אחת הישיבות היותר גדולות והמפורסמות ברוסיא. מספר תלמידיה הגיע אז למאתים ורבים עוד נשארו מחוץ לכותלי הישיבה מאין מקום. הנהלת הישיבה שלחה משולחים לכל רחבי ארץ רוסיא והודות לעזרה שנתקבלה ע"י התקיימה הישיבה הזאת.

בשנת תרע"ד לקח הגאון ראס"ו לחתן את האחד המיוחד שבישיבת סלובודקא הגאון ר' אהרן קטלר נ"י ויספחהו אל ישיבתו בחור ר"מ ומנהל. עד מהרה נודע ונתפרסם טובו של החתן זה, בקאותו וחרפותו ויצא לו שם כאחד הגדולים והיא

שנרמה, שמספרם של תלמידי הישיבה נתרבה, עד שצר היה להם הביהמ"ד מהכיל את כולם. אז נגשה הנהלת הישיבה לבנות בנין מיוחד ליישיבה, למרות מה שבנין גדול כזה דרש סכומים ענקיים לא הם הנאס"ז ובכמתון חוק, שהפך ד' בירו יצליח, נגש אל מלאכת הקידש כמעט בידים ריקות. רבים מעשירי רוסיא התנדבו למונת הבנין הנחרד הזה, ובשנת תרע"ב הוחג חג חנוכה הבית של הישיבה ברוב פאר והדר. בשנת תרפ"א, השנה שכל מוסדות התורה שנלו לערי רוסיא ואוקריינא שבו למקומותיהם, הוכרחה, מפני הרדיפות על דיק, גם הישיבה הזאת לעזוב את מקומה ולהגלות לפוילין, והנה בעת שכל ישיבה שהגלתה מקורם שבה עתה למקומה הראשון, לא ידעו מנהלי ישיבת סלוצק לאן יעתיקו המה משכנם, שאלה זו נשאלה בבית מדרשה של ישיבת סלוצק, עת התחילו הרדיפות על דת קדשנו בתקפה, ומבלי התמהמה נפתרה שאלתם אחרי אשר עברו את הספר בקרבת העירה קלעצק, תושבי העירה קבלו את הבורחים הללו בכבוד רב ויפצרו כמו להתיישב בעירם בהבטיחם עזר וסיוע חומרי בשביל בחורי הישיבה בנוגע להספקתם ולסדור חייהם. והנה למרות רצונו העז להגלות יחד את תלמידיה, לא היה יכול הנאון ראס"ז מפני סבות שונות, להלוות אל הישיבה ולהגלות אתם יחד, וישאר בסלוצק וכונד המשא בהעקת הישיבה לקלעצק הוטל על התנו הנריא קשור נ"י, רוב תלמידי הישיבה נתינו פוילין נסעו תיכף את הריא לקלעצק ומעומם נשאר עדיין תחת חסותו של הנראס"ז בעיר סלוצק. על יד הישיבה נוסדה בחרף זה מכינה ליישיבה המתנהלת תחת חסותם של הנראס"ז והתנו הנריא שליט"א (הנראס"ז שב לפוילין בחרף זה).

ב ר י ס ק ד ל י ט א *

(תורת חסד)

נתיסדה בשנת תרס"ב ע"י הנאון הגדול בדורו ר' חיים סולובייצק וצ"ל הנאב"ד דבריסק. הנאון דבריסק ר' שמחה ועלינ והנאון ר' משה סוקולובסקי שליט"א הנם ר"מ הישיבה בעת הזאת. בשנת תרע"ה גורשו בפקודת המצביא הרוסיא כל תושבי העיר והעיר הוצתה באש, בני הישיבה נסעו לעריהם ורק בשנת תרע"ט כששב הנאון ר' משה נ"י לדבריסק נתחדשה הישיבה ונוסף על תלמידי העיר ונתוספו במשך הזמן ספסלים גם מתלמידי ערי הפלך. ליישיבה אין בנין קבוע ומיוחד, לומדים בביהמ"ד הנקרא ע"ש ר' אברהם ויסע"ר רעם מספר התלמידים כשבעים בערך ורובם מתכללים בעזרת הישיבה. בתור מכינה ליישיבה משמש בית הת"ת בעיר הזאת אשר מתחנכים בו כשבע מאות תלמידים, כן ירבו, ואחרי גמרם חק למודם שמה מתקבלים אל הישיבה.

* לצערינו חסידים לנו קיים יותר מפירטים מעברה של הישיבה רבתי-האיכות הלזו, אשר נשתדל להשליטם בהחזקת הבאה. המויל.

ברנו בישיבה

(„אהל תורה“)

הישיבה הזאת נוסדה בשנת תרע"ג בערך בעיר הזאת ולר"מ נמנה הר"ג ר' יוסף שלמה הורוויץ, אשר הרביץ תורה למאה תלמידים בערך.

משנת תרפ"א מתחילה תקופה חדשה בחיי הישיבה, לרגלי הרדיפות על דת קדשנו בערי רוסיא לא יוכלו רמ"י ישיבת סמולאצ'וויטש להחזיק מעמד והוכרחו לבקש למו מפלט בגליצא, ובהגיע תר ישיבות גליצא לשוב לערי מנורותיהם בשנות תר"פ-תרפ"ב עזבה הישיבה דעיר סמולאצ'וויטש, אשר התנהלה תחת הנהלת הנאון ר' אלחנן וואסרמן שליט"א, את מקומה והעתיקה משכנה לעיר ברנוביטש. יחד את הישיבה הזאת באו עוד הרבה אברכים מצונים גדולי תורה אשר עזרו ע"י הרי"א הנ"ל לשכלל ולפאר את ישיבת ברנוביטש. וכשנודע ע"ד בואו של הנרי"א ווסרמן נ"י נהרו אליו תלמידים הרבה ליהנות מזיו תורתו וצדקתו וצר היה הביהמ"ד שבו למדו מהכיל את כל התלמידים. ביחוד סבלו הרי"מ והתלמידים מהסרון מעונות, כי חלק גדול מהעיר הזאת נשרף עוד בשנות המלחמה ובעת הראשונה לבואם לנו כמעט כולם על ספסלי ביהמ"ד. ולבסוף כשסוגרו בפניהם דלתות ביהמ"ד הוכרחו לשכור למו דירות פרטיות ואח"כ נגשו לבנות בנין מיוחד לישיבה. הרבה אמידים התנדבו קורות וקרשים לבנין, גם אבנים ולבנים במספר גדול מעתה חסרים רק האמצעים הכספיים הדרושים להעמיד את הבנין הגדול הזה.

בישיבה ישנן שש מדרגות, החל מרף גמרא עם תוספות עד למוד גפ"ת ע"ד העיון וההבנה העמוקה.

גרודנה

(„שערי תורה“)

הישיבה הזאת נוסדה בעיר דגן בשנת תרע"ו, מענין הוא למאוד מאורעות יסודה. בשנות המלחמה, כשיושבו עיר גרודנה, אשר היתה סמוכה למערכת המלחמה, היו סוחרים לילה ויומם מפני חרב המלחמה שלא תעבור גם בעירם, בעת הזאת יצאו צעירי גרודנה חניכי ישיבות שונות במספר ארבעים, אשר נפל בגורלם להשאיר כעת כאן ויחלו ליסד ישיבה כלומר, קבוץ בחורים ללמוד בחבורה.

בשנת תר"פ אחרי כבוש הפולנים את גרודנה נקרא הנאון ר' שמעון הכהן שקאפ שליט"א לרי"מ בישיבה הזאת ע"י אספת רבנים שהתאספו בוויילנה לדון ע"ד חוק מצב התורה ומסדות החנוך בגליצא. האספה מלאה את ידי הנרי"ש הכהן נ"י, לחזק את עמודי הישיבה להרבות מספר תלמידיה, ועד העזרה בוויילנה התחייב לתמוך בישיבה הזאת כפי היכולת.

הנרי"ש נ"י, אשר הסבין מעורו להרביץ תורה בישיבות שונות ואשר עניי ישיבה יקרים לו מכל, נעתר לבקשת האספה לעזוב את משרת הרבנות בעיר בריינסק ולהעתיק משכנו לגרודנה.

ומעתה התחילה תקופה חדשה בחיי הישיבה. הגריש נ"י הפיה רוח חיים בישיבה לרוות הנפשות הצמאות לדבר ה' בשעוריו העמוקים ובחסברתו הצלולה. תלמידים לעשרות דפקו על פתחי הישיבה ולא כולם נתקבלו מחוסר אמצעים חומריים. לא ארכו הימים וגרודנה נכבשה לפני צבאות רוסיא. ועד בחורי הישיבה לא חת ולא זע מפקודות הכובשים לסגור את הישיבה ועוד ביתר אמן לחמו בעד קיומם. למרות הרעב והמחסור. ורק אחרי אשר נוכחו הבולשביקים כי לא יועילו מאומה בהתנגדותם ובפקודותיהם לסגור את הישיבה נזרו לקרוא לעבודתם את כל הצעירים הללו. רק אז עלה בידי הכובשים לסתור את הבנין הזה. אשר רבות עמלו בניו בו ורוב התלמידים יחד את מנהלי הישיבה עזבו את גרודנה ויסעו לערים שונות. רק הרי"ם הגריש הכהן נ"י הוכרח. למרות רצונו. להשאיר בגרודנה לרגלי מחלתו אשר חלה בה.

שלשה חדשים שהו הבולשביקים כאן ואחרי עובם את העיר התאספו תיכף כעשרים תלמיד מסביב להגריש. לחדש ישיבת גרודנה ועוד בהרף הוא נתרבה מספר התלמידים עד כדי מאה וחמשים וכה מתקיימת הישיבה הזאת עד היום הזה. בחורי הישיבה לומדים בביהמ"ד ע"ש "אלשיך" ושומעים שעורי הגריש נ"י. ועוד שלשה ר"מ נמנו בעד שבעים תלמיד מן הצעירים ביותר. הלומדים בביהמ"ד של הגביר המפורסם שערשעווסקי נ"י בחצרו. אשר הקדיש לטובת הישיבה. ר"מ הישיבה הגריש הכהן נ"י הנהו אחד הרמ"ם היותר מפורסמים. שהעמיד תלמידים הרבה במשך השנים הרבות ששמש בקודש בישיבות שונות. משנת תרמ"ד עד שנת תרס"ג שמש בקודש בישיבת מעלוש יחד את הגאון ר' אליעזר שלישיא. בשנת תרס"ג נעתר לבקשת עדה עיר מאל"ש למלאות מקום הגאון ר' זלמן מענדל כהנא זצ"ל בתור אב"ד ור"מ ובשנת תרס"ז נתקבל לרב אב"ד בעיר ברינסק עד שנת תר"ס. שהתיישב בעיר גרודנה.

פונ"ב זש*

("ישיבת פוניבזש")

הישיבה רבת-האיכות הללו נוסדה ע"י הגאון האדיר הנודע בשם ר' יצחק'ל פונבזש"י. בשכלו החד ובחריפותו העצומה ידע להמשיך אל ישיבתו בחורים בעלי-כשרון מצוינים ומתמידים מפליאים. בשעת התרום של המלחמה העולמית סבלה גם ישיבה זו תלאות מתלאות שונות. אמנם כל ההרפתקאות דערו עליה לא יכלו להזיזה ממקומה. עכשו מתנהלת הישיבה ע"י הגאון החכם ר' יוסף איש כהנמן שלישיא. אשר בעוצם חכמתו והסברתו הצלולה העמיד את הישיבה על הגובה הדרוש ומשמשת כהיום למקום תורה חשוב בליטא הקובנאית.

(* גם הישיבה הזאת נתן עוד את פרסיה בחובות הקרובה — הפי"ל.

גדולינו ע"ד קרן התורה

קול קורא של הכנסיה הגדולה הראשונה

בהתאסף ראשי עם יחד עם שלוחי שבטי ישראל מכל ארצות פזוריהם בכנסיה הגדולה של אנגדת ישראל בימי ד'—י"ב אלול תרפ"ג בוינה, התבוננו במצבו של עם ישראל כי הוא נורא ומבהיל.

עם ישראל הקדוש והנבחר, העם אשר התורה ומצותיה הן הן חיי רוחו וסוד קיומו, ירד זה עתה פלאים! בלב מלא יגון ומרירות עמדנו על המצב המעציב של דורנו זה בארץ ובגולה ונוכחנו לדעת, כי אלפי נשמות ילדי בני ישראל נספחו אל תהום הבערות והחפירות. גדרי דת תורתנו הקדושה נפרצו באופן מבהיל. המלחמה האיומה השחיתה כל חלקה טובה בישראל. המלחמה הקשה עם כל תוצאותיה הכלכליות והרוחניות גזלה מאתנו דור שלם, שנעשה זר לתורתנו ולשאיפותינו. בהרבה ערים מישראל אין מוסד דתי, אין ת"ת ואין ישיבה. השבת קודש מתחלפת וגם טהרה בישראל אין, או לנו שכך עלתה בימינו!

לב כל יהודי חרד יתפלא ויתר ממקומו למראה פרצות דורנו ועלבונה של תורה. תינוקות של בית רבן והב"ץ פיהם שאין בהם חשא

ויתר עקרי הדת, אשר עליהם מסרנו נפשנו מעולם, היו זה עתה לבז
ורבה העזובה על כל צעד ושעל.

בעמדנו על המצב הזה אמרנו: לא עת לחשות! והננו מרימים
כשופר קולנו לכל תפוצות הגולה:

אהב"י! חזקו ונתחזקה בעד ד' ית"ש!

יסדנו איפא מטעם הכנסיה הגדולה קרן עולמית בעד למוד
תורה"ק וחזוק הדת בשם "קרן התורה".

מטרתה היא לתמוך בחנוך הדתי ובמוסדות הדתיים
ש' עם ישראל בכל ארצות תבל, בארץ ישראל ובגולה,
לדאג לשכלולם ולקיומם של מוסדות התורה והדת הקיימים
ולזהעמיד בכל האפשר חדשים במקום שצריך.

הננו פונים איפא בזה אל העם היהודי בכל ארצות פוזרו וקוראים
אליו, לבא לעזרת ד' בנבורים, לתת יד לבנין הריסותיו של ישראל סבא,
לתמוך בנתינות גדולות קבועות ותדירות ב"קרן התורה" הזאת, אשר
היא האמצעי הכי חשוב לקיום עמנו בתור עם התורה.

זכרו ושימו אל לב, כי לא נדבות אנו דורשים מכם, אלא תשלום
חוב קדוש, לחזק את מוסדות התורה והדת בארץ הקדושה ובחוצה
לארץ, לכבד את ה' מהונכם אשר חנן אתכם.

הלאה אנו דורשים מכם! הלא אתם מטבעות חומריות ואנו נשיב
לכם כפלי כפלים — יהודים מחונכים לתורה ולתעודה. הלא אתם מטבעות
של נייר ואנו נשיב לכם מטבעות של אש — ילדי ישראל שיהיו
לתפארת עמנו.

"קרן התורה" נעשתה מעתה להמוסד של כלל ישראל
וכל יהודי הרוצה בקיום עמו, עם התורה, מחויב להרים
תרומתו ל"קרן התורה"!

"קרן התורה" תציל גם הפעם, כמו ישיבת יבנה אחר
החרב, את עם ישראל מכליון חרוץ ח"ו, ע"י שתגדיל ותאדיר
התורה והדת.

"קרן התורה" תתנהל ע"י ועד מאוחד מגדולי התורה, פרנסיה
ונדיביה, אשר יועיד את תפקידה בכל פרט לפי ערך הצורך והמדינה.

אהב"י בכל ארצות פוזריכם!

הצילו את עמכם משרפת נשמה, נחמו את התורה החוגרת
שק, תנו ידכם והביאו אבנים לבנין בית ישראל סבא והריצו
את נתינותיכם ל"קרן התורה", וחפץ ה' בידינו יצליח!

ישראל מאיר הכהן
מראדין (בעל חפץ חיים)

ישראל במו"ה דוד משה
מששורסקוב

אברהם מרדכי אלטר מנור

אברהם מענדל שטיינבערג (אבדיק בראד)

אלי קלאצקין (אבדיק לובלין)

אהרן כ"ץ (נייטרא)

חיים עוזר גרודזנסקי (וילנה)

יצחק זעליג מארגנשטערן (סוקולוב)

ישעי פירסט (אב"ד דעת ישראל שיפשוהל בווינה)

מרדכי יוסף אלעזר ליינער (ראדווין)

מנחם מענדל לאנדוי (סטריקוב)

מאיר אראק (אבדיק טארנא)

משה מרדכי עפשטיין (סלאבאדקא)

מאיר אטלאס (שאוואל)

מאיר דן ברח"ו פלאצקי (אבדיק אסטראווא)

מאיר שפירא (אבדיק פישטקוב)

עקיבא סופר (אבדיק פרשבורג)

קלמן וועבער (אבדיק פישטיאן)

שלמה זלמן ברויער (אבדיק פֶרנקֶפֿורט)

חובתנו ל"קרן התורה" מאת הגה"צ בעל חפץ חיים שליט"א

בעת שהקב"ה כרת ברית את בני ישראל בערבות מואב, סיים בה "ברוך המקים את התורה". העיקר הוא החזקת התורה, להחזיק בתלמידיו-חכמים, כי יוכלו להקריש את עתותיהם לתורה ולתעודה.

באותן העירות שקול התורה הדל וישיבות אין, שמה פנ גם רוח היהדות, כמה עירות נחרבו כליל בעון בטול-התורה, כמו שאמרו חז"ל: אם ראית עירות שנתלשו ממקומן, דע שלא החזיקו, כלומר, שלא תמכו בלומדי התורה.

לא יהיה לכם הכהנים הלויים כל שבט לוי חלק ונחלה. מפאת זה הוצלה החובה על כל ישראל, לתת להם תרומות ומעשרות. חלקם נתן לכלל ישראל, והכלל ישראל מחויב שוב להחזיר להם את חלקם. ובזמן הזה מחויבים אנו לתת אותו החלק להווי התורה בהיות, שהמה הגם במקום הכהנים והלויים, כדי שיוכלו להנות בתורה ועבודת ד' מתוך שלווה ומנוחה, מפני שעמנו הוא רק עם התורה. אם רואים אנו, כי צרות מתגברות בעולם עלינו לאחוז באמצעי שהורנו חז"ל באמרם: "מה יעשה אדם וינצל מחבלי של משיח, יעסוק בתורה וחסד". ורק החזקת התורה לבדה תוכל להציל מכל נגע ומחלה.

מניד אחד בקש מהגאון מוילנא זצ"ל, שיורהו מה שישיף מעל הכמה, השיב לו הגאון: שיעזור את שומעיו להחזקת התורה, כי זאת נוגעת לכלם.

כי חלק ד' עמו, אמנם קשה להשיג, אם הם חלק ד' ממעל מה המה עושים ברפש ושיט? למה ירדו על עולמנו השפל והמלוכלך הזה? אלא בהיות שהתורה כאן הכל כדאי, בשביל התורה הקדושה אל לנו למאס אפילו בעולם של רפש ושיט. אם התורה בסכנה הרינו כלנו חייבים להצילה, הלא אנו ערבים זה בזה. אך לא דבר קל הוא להיות ערב בעד שמירת, שבעליהם חייבים עליהם סכומים ענקיים ועלינו איפא להתאמץ בכל כחותינו, שלא נפשוש הלילה את הרגל ביום שיתבע מאתנו. הנה יום בא בווער כתנור, אמרו חז"ל, כי הנביאה הזאת מכוננת לאותו היום שהקב"ה יתבע את עלבון התורה, מדוע לא למדוה, מדוע לא החזיקוה?

מצב התורה הורד בהרבה מקומות באופן מבחיל ויש, שכבר חושבים, כי שמירת יום הפטירה (יאצייט) הנה המצוה היחידה ושאר המצוות הנן רק מנהגים וסינים.. עלולה התורה להשתכח הלילה מישראל!

עלינו בתור כלל, מוטל החוב להחזיק התורה מכיון שרק אנו יודעים את גודל המעלה של החזקת התורה, לצערנו הגדול נשאר מעט מועד מבעלי-הבתים שידעו להעריך ולהוקיר את ענין הישיבות בתפוצות ישראל, ושידעו כי בלי התורה אי אפשר להתקיים בתור עם.

מצוה דרכים, כלומר הנעשית ע"י רבים, שאני, שלשה שאכלו כאחד חייבים לזמן עשרה מזכירים כבר את שם ד'.

רש"י מקשה על הפסוק, ורדפו מכם חמשה מאה ומאה מכם רבבה וירדפו: וכי כך הוא ההשבוך, הלא אם חמשה ירדפו מאה לא יכלו מאה לרדוף בלתי אם אלפים ולא רבבה? אלא אינו דומה מרובין העושין את הדבר למועטין העושין את הדבר, עלינו איפא לדאוג, שכל ישראל יהא להם חלק בהחזקת התורה, בשביל התורה העולם מתקם כנאמר: אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי, בשביר התורה נוכח להנאולה האמתית, כנביאת החוזה: זכרו תורת משה עבדך ואחרי כן—הנני שולח לכם את אליהו הנביא, והול אמרו: שאין ישראל ננאלין אלא בזכות התורה.

התורה הקדושה מלמדת זכות על בני אדם, אבל רק בזמן שהגנו הונים בה ולא עושים אותה, כדאמרין בסיום מסכת: לא נחנשי מנך ולא תחנשי מנך.

כי נר מצוה ותורה אור, התורה מפיצה אור בכל פנות העולם; אם נכנס לחדר אפל ונרצה לגרש את החושך במקלות ושבתים לא יעלה בידינו מאומה בלתי אם נדלק בתוכו נר קטן יעלם החושך והאפלה מאליהם. התורה מגרשת את החושך מן העולם, במקום התורה שמה האור, בלי אור—התורה הולכים ומגששים באפלה. בזכות התורה יקום הגוף לתחיה בעת תחית המתים, בשכר כל המצוות יזכה האנוש לעולם הבא, אבל להחיות את הגוף צריכים אנו לתורה, כל מי שיש בו אור תורה, אור תורה מחיהו.

אמנם, מה יעשו אלה, אשר בועת אפם אוכלים לחם וכל היום רודפים אחרי פרנסתם הדלה, במה יזכו הם לקחת חלק בהתורה? על זה יעצו חז"ל, להחזיק את לומדי התורה, לתמוך בהשיבות ויעלה למו, כאלו הם בעצמם למדו את התורה.

מוטל איפא חוב קדוש לעבוד ולפעוד עד כמה שידנו מנעת, רבני ישראל צריכים לחזור על העירות למען עזר את העם על מצב התורה המסוכן.

ועל בעלי־ההון נטל להרים מהגנם לטובת החזקת התורה כפי אשר ברכם ד' כמו שמצאין במעשה דרבן יוחנן בן זכאי שהיה רוכב על החמור והיה יוצא מירושלם והיו תלמידיו מהלכין אחריו, ראה ריבה אחת שהיתה מלקטת שעורים מבין גללי בהמתן של ערביים, כיון שראתה אותו נתעטפה בשערה ועמדה לפניו, אמרה לה רבי פרנסני, אמר לה, בתי, מי את, אמרה לו בתינקדימון בן גוריון, אמר לה, בתי, ממון של בית אביך היכן הלך? אמרה לו רבי, לא כדן מתלא מתלין בירושלים. מלח ממון חסד? (הרוצה למלוח ממנו, היינו שממונו ישא פרות, יעשה צדקה וחסד) אמרה לו רבי, זכור אתה כשחתמת על כתובתי? אמר להן לתלמידיו, זכור אני כשחתמתי על כתובתה של זו והייתי קורא בה: אלף אלפים דינרי זהב מבית אביה חזן משל חמיה. בכה רבן יוחנן בן זכאי ואמר אשריכם ישראל, בזמן שעושין רצונו של מקום אין כל אומה ולשון שולטת בהם ובזמן שאין עושין רצונו של מקום מוסרין ביד אומה שפלה, ולא ביד אומה שפלה, אלא ביד בהמתן של אומה שפלה, ונקדימון בן גוריון לא עבר צדקה? והתנא: אמרו עליו, על נקדימון בן גוריון, כשהיה יוצא מביתו לבית המדרש כלימלת היו מציעין תחתיו ובאין עניים

ומקפלין אותן מאחריה, אלא כדבעי ליה למיעבד לא עבד, כדאמרי אינשי, לפום גמלא שיחנא.

יוצא איפא מדברינא, שכל אחד מחיוב לתת להחזקת התורה כפי יכולתו, לא להסתפק בנתינתה כל-ידי, אלא יערוך את הונו ולפיהו יתן להחזקת התורה; כל אדם יחשוב את התורה ככינוי ובאמת הגה התורה יותר נאמנה לבעדיה מבנים לאבותיהם. כי בעתיד רואים אנו שהבנים אינם הולכים בהדרך שאבותיהם סללו למו. התורה זכות היא לאדם וממליצה טוב בעדו ובעד ביתו.

נשיאי ארצנו הקדושה ע"ד "קרבן התורה"

בעת הזאת, אשר בעוה"ז רפו כל ידים אמוצות ומסודות התורה התמוטט, היכלי ד' מבצרי היהדות אשר עמדו לנו למעוז ולמחסה ביום תוכחה נגד כל הקמים לכלות ברם בית ישראל, הישיבות הגדולות ובתי הת"ת בארץ ובגולה השפלה קרנם ומפני חמת המציק גדלדלו ונתמעטו וירדו פלאים, בעת צרה כזו מה רבה שמחתנו כאשר שמענו ראינו שנתעוררו טובי בית ישראל העומדים בפרץ, אשר נתכנסו בכנס של צדיקים בהסתדרות אנרגי ישראל ויסדו "קרן התורה", שמטרתה קדושה להחזיר עטרת תפארת ישראל ליושנה, להזק כל ברק ולקיים הריסות היכלי הישיבות ולהוסיף עליהם, להשיב את ילדי עם הקדש לבית חייהם ולהצחיל את קולו של יעקב בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, ובעוה"ז גדלו והצליחו וגם עשו פרי ברכה, הביאו ישע לעשרות ישיבות ומאות תלמידי תורה בגולה, וגם על ארץ הקדש ידם נטוי לטובה, וזה החלם לעשות בעוה"ז החזקת החנוך הישן על טהרת הקדש בעיר הקדש והמושבות, ומאות נפשות זכות ותמימות נצולו על ידם מהשטף בזרם תרבות אנשים חטאים ומהלכד בפח יקשו להם המחנכים ההדשים.

הגנו מצטרפים איפוא בקריאתנו עם גדולי התורה והמעשה ומעמק הלב הגנו מבקשים מאת כל אחינו בית ישראל, אשר אהבתם לתורתנו הקדושה לא עומטה עוז, להתאזר בעז ואמץ ולהענות לקול הקריאה לרומם קרבן התורה איש איש כפי יכולתו, עת לעשות לד' החזיקו תורתך להציל את שארית הפליטה ולהגיה השבה לתת האפשרות להעוסקים להניע למטרתם הנשגבה והנאדרה בקדש, להרבות פעלים לתורה ולהגדיל תושי, להשיב לעם התורה את זיוו והדרו, משוש ישעו ומעוז מבכחו. הבחר בתורה ישלם להם כפעלם וישפיע עליהם שפעת ברכה וחיים עד העולם ועיני כל העושים והמעשים תחזינה בהרמת קרבן התורה וישראל.

כעתירת המצאים, לישועה קרובה וחזותמים בכרכה פעה"ק ירושלם תובכ"א

יוסף חיים זאנגנפעלד

יצחק ירוחם

בהנאון החסיד משה משה יהושע
יהודא ליב ציל דיסקין

לרעינה של "קרבן התורה"

מאת הרב"ג ר' חיים עוזר גרודזנסקי שליט"א מוויילנה

יסוד תורתנו הקדושה וגשמת אומתנו הוא ידיעת התורה ולמודה. תהי' תורת חיים היא הלזו שבשדרה. אשר ממנה תוצאות חיים לכל אברי האומה, ארון הבית, שני לוחות העדות, הנושא את נושאי' והזו יסוד בית ישראל, אבן התשי' שעליה נבנו המרכזים הגדולים לתורה ולתעודה, שעל ידם נשמרו ונמסרו הכתב והקבלה. מאז מעולם הקימו רבותינו בתי תלמוד וישיבות גדולות והעמידו תלמידים הרבה, אשר מאתם יצאו תורה והוראה, דבר ד' זו הלכה, בכל תפוצות ישראל. ומיום גלות ישראל מארצם לא נפסקה השלשלת הארוכה מארץ מדה. גם התורה נלתה ממדינה למדינה ובכל מקום שחוג גדול מישאל נמצא, שם שמו נושאי דגל התורה המצוינים את כל מעינם לחזק מוסדות התורה ולבצר את הישיבות, להפיץ את התורה ולהאיר באורה את כל הגולה.

ולמדתם אותם את בניכם' היא חובת התלמוד הכללי שיצאה מהר חורב לעם ישראל מיום ה' לנו, ועי' כן ה' למוד התורה לקנין העם כלו, וזאת לפנינו בישראל מימות ר' יהושע בן נמלא ואילך תקנו תקנות קביעות שלא תשתנה תורה מישאל, יסוד בתי אולפנא, תקנו חדרים, ת' וישיבות וחוב קביעות למוד תינוקות של בית רבן ה' לדבר הכרחי בכל עיר ועיר, עד שאמרו כי כל עיר שאין בה תשבי' מחריבין אותה (שבת ק"ט) וחבה יתרה לתשבי' שאין מבטלין תשבי' אפילו לבנין ביהמ"ק (שבת שם). אין העולם מתקיים אלא בשביל הכל פיהם של תשבי' (שם), ועל כן שמו לב לגורל בני עניים אשר אין להם דואג ללמדם ולחנכם, וירדו ותקנו בכל תפוצות ישראל בתי ת' צבורים כללים, ללמד ולחנכם שם ולהבין את בעלי הכשרון לישיבות עולות במעלות התורה והוראה ומתם אשר גדלו והצליחו ויהיו למאורות בישראל בתורתם, חכמתם וצדקתם.

אולם כשהגיעה תקופת הטמיעה וההתבוללות, רוח פוצים מההשכלה הברלינית, כשנברה יד המחדשים, אחזו במעשי אחז שאמר אם אין גרדים אין תישום, אם אין קטנים אין גדולים, אם אין חכמים כו' (ירושלמי סנהדרין ה"ז) הביאו לידי שכתת התורה בארצות המערב, ושלחו יד במוסדות התורה גם בארץ רוסיא הגדולה ועל ידם נורה המלכות נורה ונדרה בנוית את החדרים והת' והישיבות, אך בכל זה לא יכל לשום מעצור ולכלוא את הרוח היוצא מגדולי מנהרה, על שרמות ליטא והאמוט ופולין, במקום אשר רוב מנין ורוב בנין האומה הוא משלומי אמוני ישראל ואשר העם הסבין שם מעורו לחבב את קדשי ישראל וחבה יתרה נודעת לו חבת הקדש לתורה ולומדיה, ועל כן היו מוסדות התורה והישיבות בעצם תקפן וכל כלי משחית מהמחבלים והפורצים לא היוזו את מבצר היהדות ממקומם.

אולם באו ימי המלחמה הנוראים, בלכול העולם כלו, הנירושים והמלטולים והנזרות, והישיבות הגדולות נלו ממקומם, באו ימי הכבוש האשכנזי עם כל תוצאותיו ותולדותיו, במצב המדוכא הלזה השתמשו בעלי המפלגות המסודרות והמאורגנות מסטרא דשמאלא, לפרוש רשתם ולצוד בהרמם את התמימים והישרים בלבותם, ליסד בתיספר של חול ולהוציא את הקדש מן הבית, ומתם, אשר כל מגמתם לעקור כל

קדש ומתחזקים להפיץ בתי-ספר אלה. רוצות הן המפלגות השמאליות להפוך קהלות קדש לחול ובתי למור התורה לחול. זרים להם רוח ישראל ותורתו ואינם מכירים כי תורתו ודתו — היא נשמתה, סוד קיומו ויסוד לאומיותו. מעמידים הם כל התורה על השפה היהודית או העברית, בלי שום תוכן יהדות, וכה סכנה גדולה נשקפת להתנוון הדתי מפני אויביו, מהרסו ומחריבו מבית ומבחוץ.

אמנם הודות לעזרת אחינו תמימי דעים באמריקה, הרבנים, יחדי סגולה ואנשי מעשה, עלתה בידנו להחזיק מעמד ולחזק את החדרים והת' והישיבות ולהחזיר התורה לאכסניא שלה. הישיבות שגלו שבו למקומם הראשון ובמשך הזמן התחזקו מוסדות התורה ונוספו הרבה ישיבות קטנות ובתי הת' התפתחו ויכלו לעמוד נגד התחרות בתים של חול. אבל בין כה וכה פסקה לפי שעה התמיכה החדשית מאמריקא והישיבות ושאר מוסדות התורה עומדות לפני משבר גדול וכל קיומן בסכנה.

הן מאז ומעולם ה' פרנסת וכלכלת הישיבות על ידי אחיהם שבגולה בכל תפוצות ישראל, אולם בעוד אשר מלפנים אחינו בני מדינת רוסיא הגדולה היו מספקים הצטרפות הישיבות במדה מרובה, עתה, כאשר נחרבו שם היסודות האקונומיים ואין חבור בין מדינה למדינה, המקור האחד ה' התמיכה הקבועה מעבר לים, ועתה, אחרי שנפסקה לפי שעה, סובלים התלמידים עוני ומחסור, ובאין קמה אין תורה.

גם בתי ספר הצבוריים, בתי ת' אשר מלפנים התכלכלו על ידי הקהלות ולא נצרכו לבקש עזרה מן החוץ, וקוקים כעת לעזרה ולהחזקה מפני ההתחרות המרובה של התועים והמתעים להמות מדרך התורה, שהם מתאמצים בכל עוז למצוא מקור נאמן לקיומם מקרוב ומרחוק ולבנות מובחות לחטא ובמות להסיר מה' ותורתה, נמצאו בונים ומקטריגים, ומה גדולה איפא החובה לבנות מובה ד' ההיום, את מקדש החנוך, את ד' האמות של הלכה!

והנה זה כמה שנים, עוד לפני המלחמה עלה הרעיון ליסד 'קרן התורה' לחזק הישיבות בארץ ובגולה, אשר גם בימים ההם ה' מצבן דחוק. אבל עתה יסוד קופת קרן התורה הוא הכרחי כאויר לנשימה. ממש כל גופי תורה תלויים בה. 'קרן התורה' בכלל היא בלתו מפלגתיות כמו התורה כולה, שהיא נשמת העם, ענין כללי שהכל חייבים להתעסק בו.

עתה הלא חובה קדושה מוטלת על כל מי שבידו לחיות עושה ומעשה מסייע בדבר הגדול הלזה, הנוגע ליסוד התורה בכל תפוצות ישראל בארץ ובגולה. לבי לחוקקי ישראל ולנדיבי עם במשענתם! שימו לבכם הטבור למשאלות התורה, זאת התורה אשר אבותינו ורבותינו מדור דור מסרו נפשם על קיומה ובאו באש ובמים עבורה. התבוננו בינה כל הרוצים בקיום האומה, שאין אומתנו אומה אלא בתורתה ומצותיה (לשון רבינו סעדי' גאון). התבוננו נא כי רק בהת' והישיבות גנוז וצפון אוצר היהדות. החזיקו נא את פליטי הספרים, היו נא מעירים בכל מקום ובכל מדינה שיש הסתדרות חשובה לעזור להחזקת התורה ולהפצתה. קומו נא לעזרה בנבורי החיל בכל אתר ואתר, המשתרלים בקיומה של תורה, וה' ד' עמכם והיותם כלכם בכלל ברוך אשר יקים את התורה וכל העוסקים והעושים והמעשים בזה יהיו כמצדיקי הרבים אשר הכבדים יזהירו לדור דור.

"קרן התורה" בהמועצה המרכזית

הדין-וח שבין

בישיבת המועצה המרכזית שהיתה בשי"י-יט אלול בקרקה שם דר. דייטש'ל נדר את הרה"ה הבא של קרן התורה בכתב:

כבר בחוברת הראשונה של "עלי קרן התורה וב'הדרך' (גליון ב' ש"ו) מסר מרכז קרן התורה דין וחשבון מפורט מפעולותיו במשך תקופת עבודתו. עכשיו מוצאים אנו לנחוי'ן להציע לפני הצירים הנכבדים את הקיום העקריים של עבודתנו בעבר בקצרה.

(א) שכל'ול: עד עתה התנהל מרכז קרן התורה בכל עניניו בידי חברי הועד הפועל. על המועצה המרכזית להכריע איפוא אם המרכז יתנהל גם בעתיד באופן זה או שיכנסו לתוכו (עי' סעיף ח' של תקנות קרן התורה) שבעה חברי מועצת גדולי התורה ושבעה מהיעד הפועל.

(ב) תקנות: הסעיפים העקריים נתפרסמו כבר בעתם. עתה על המועצה המרכזית לחות את דעתה, אם תתקבלנה התקנות במלואן ובתכנן הישלים. עי' סעיף ח' על המועצה המרכזית למנות 25 חברים, שהם ינהלו את מוסד קרן התורה בתמידות.

(ג) עבודת הקבוי'ן: לדאבוננו התפיי'ן בהתחלת עבודתנו משבר כלכלי גורא, שהכביד ברב את עבודת חברינו, ביחס אל המצב הזעום הזה נכתרו פעולותינו בור נצחון. במשך העת פעלו לתכליתנו: ציר הסיים הרה"ג ר' מאיר שפירא—פיטקוב בנסיעת-תעמולה לגרמניא, צרפת ואנגליא, הרה"ג קלמן גוביץ—רקוב בנסיעת תעמולה לבלגיא ולחבל הרה"י; דר. דייטש'ל נדר עבד בתיצאות טובות בהמבורג ובשווייץ; יועין הממשלה מר יונה קרפל—וינה הצטיין בעבודתו בהולנדיא. כדאי לציין את האקציא מצד הרה"ג ר' משה מרדכי עפשטיין—סלובודקה, הרה"ג דוב בער שפירא—קובנה והרה"ג קוק, שהביאה תוצאה חזרתית עשירה בשביל ישיבות ארץ ישראל. ביחוד כדאי להראות על העבודה המוסרית בשביל קרן התורה מצד הנאונים ה. הפיץ חיים, הרה"ג ר' חיים עוזר גרודזנסקי, ר' יצחק ירוחם דיסקין ור' יוסף חיים ווננפלד שליט"א שפנו אל הקהל היהודי בקולות-קוראים נלהבים לשם חזק והתפתחות קרן התורה.

בועידת העזרה העולמית עלתה בידי צירי מוסדות אנדתיים לפעול על הקר מיסיא לעזרה אינטלקטואלית, שתלמידי הישיבות יתמכו בשוה עם כל הנוער הלומד; כשנוכח באיזה שויון נפש התיחסה התאחדות העזרה העולמית אל מאות תלמידי הישיבות עד כה, נדע להעריך את גדלה של החלטה זו. בכלל יתאמצו חברי אנדת ישראל שנכנסו עתה בהנהלת התאחדות העזרה העולמית, שהתמיכות בשביל הישיבות תכנסנה בשורת העזרה הכללית.

על תוצאות קבוצי הכסף בשביל קרן התורה אנו נותנים להלן חשבון מפורט. רצוני רק להעיר, שעד כה עדיין לא עלה בידי קרן התורה להגביל לשם קבוצי כסף זמן שזה לכל ההסתדרויות הארציות; בארץ זו היו נכונים לימי קבוצי חדשי אלול ותשרי, בארץ אחרת—ימי ההנוכה ובארץ שלישית—הימים שבין פסח לשבועות. ארצות שונות הסתגלו ביותר לקבוצי בעונת הרחצה. בכל זאת אנו מתאמצים להגביל לכל הפחות שתי שבתות בשנה ואת יום הבר-מצה לשעת-קבוצי בכל העולם. לזה נחוצה לנו הסכמת גאוני מועצת גדולי התורה והמועצה המרכזית.

ד) הסתדרות: ברוב הארצות קבלה עליה ההסתדרות הארצית את עבודת קרן התורה. מובן מעצמו שבאופן זה לא היתה העבודה מסודרת כהוגן וזה הביא ממילא נזק לתכליתנו. משום זה אנו מוצאים לנחוץ, שעל יד כל ההסתדרות ארצית יוסד מרכז מיוחד בשביל עניני קרן התורה. מרכזים כאלה כבר נוצרו: בגרמניה, שווייץ והולנד.

ה) לובלין: בתור פעולה מאד חשובה מצד קרן התורה עלינו לציין את בנין הישיבה העולמית בלובלין. ע"ד החג ההיסטורי של הנהגת אבן היסוד וע"ד כל הכנות הבנין כבר הודיעה העתונות שלנו בשעתם ועלינו כעת, בשעה שכל העולם כלו נמצא במשבר נורא ומאות הישיבות ומוסדות התורה הקיימים מכבר נתונים בלחץ נורא שאין למעלה הימנו עורר הצעד הזה, לבנין ישיבה עולמית חדשה וגדולה הדורש הוצאת סכומים עצומים. תמהון בחוגים חרדיים, להצהיר בפומבי ולהדגיש, שלמרות הדוחק הנורא שממנו סובלות הישיבות הקיימות, הנה הקמת ישיבה זו נחוצה ביותר והיא תפקיד קדוש של אגודת ישראל. אל לנו לשכוח שבכל ארץ פולין, שבה נמצאים המונים חרדיים למליונים, תהי הישיבה הלובלינית המקלט היחידי בשביל אלפי בני תורה הצעירים. אנו מרגישים על עצמנו את החובה להביע עוד הפעם את תודתנו העמוקה והלבבית למיסדיה ומכלכליה הבלתי עייפים ובראשם הרה"ג ר' מאיר שפירא שליט"א.

ו) תמיכות: בראשית עלינו להודיע, שכבר בחורף, בשעה שעדיין לא התלה העבודה ההסתדרותית של קרן התורה, כבר אז הניעו אלינו קריאת עזרה מישיבות שונות. ביותר שפל היה המצב בישיבות גליל וילנה שנתאחדו בוועד מאוחד ועומדות תחת הנהגת הנאונים ה"חפץ חיים" ור' חיים עוזר גרודונסקי שליט"א. לישיבות אלה כבר שלחנו סכום הנוון (ראה החשבון דלהקן) שהיה גדול מאד ביחס אל האמצעים המצומצמים של מרכזנו. בישיבות אלה היה קשה ביותר מצבם של פליטי רוסיא הסובייטית, בחורים אלה שהצילו את נפשם ותורתם מכליון, מפני חמת המציק בגלל מסירתם לתורת ה'. צעירים אלה באו לפולין ערומים ויחפים ובישיבות אלה מצאו מנוח ומחסה עד כמה שאפשר. את מצבם המעצב יכולים לתאר רק עדי הראיה מגבולות אלה הנמצאים בכאן בין הצירים הנכבדים.

גם מצב הישיבות שבקובנה—ליטא ברע הוא מאד. המלחמה ההריבה את כל בניני הישיבות הגדולים, ראשי הישיבות גלו ממקומם והמון התלמידים השתרעו על היות הקרב. מה שנבנה והוקם לתלפיות בעבודה מסורה של עשרות בשנים, נהרס בבת-אחת. כשפסקה המלחמה החלו ישיבות אלה להתקומם בעזרת התמיכה

האמרקאית. לדאבוננו לא ארכה שעת-בנין זו מאחרי שכבר לפני שנה החלו כספי אמריקה להצטמצם, אבל ביותר הורע המצב בעת האחרונה. בשעה שנפסק מקור עזרה זה לגמרי, לפני זמן מה החלו אמנם שני גדולי ליטא הנזכרים בחד עם הרב קוק באקציא רבת ערך לשם זה, אבל לדאבוננו עדיין לא זכתה ליטא מאקציא זו אלא במעט מעט. הדבר בא עד לירי כך, שיישיבות אחדות החליטו להעתיק משכנם לארץ ישראל ועתה משתדלים להמציא להם את הכסף הדרוש לצרכי הנסיעה.

ז ארץ ישראל: התמיכות ליישיבות ארץ ישראל, ביחוד התמיכות לבתי הת"ת הספרדיים והבוכריים שהם שארית הפליטה מיהודי תימן ובוכרה, היו בהשתתפות המרכז לעניני ארץ ישראל בפרנקפורט, שיתן דין וחשבון מפעולותיו.

ח עבודת העתיד: בתכנית עבודתנו בעתיד צריך מצב לומדי התורה ברוסיה הסובייטית לתפוס מקום בראש. כפי המכתבים שקבלנו מהתם, עלתה בידו חברינו אהרי עבודה במסירות הנפש, לפעול אצל הממשלה את התרת הלמוד בצבור של קבוצות אחדות. אבל עכשיו חסרים להם האמצעים הנחוצים, אנו רואים חוב קדוש בזה, לדאוג בשביל אלה מקימי התורה מתוך עוגי כי אך ורק בכח למוד התורה אפשר עוד להציל את היהדות שנחרבה ברוסיה הגדולה.

* *

את הדו"ח הזה השלימו בע"פ כרלקמן:

התקנית עובדו ומונחות עתה לפני צירי המועצה לרון עליהן, הדיקטוריום של קה"ת בגרמניא הציג, להכנים בן איזו שניים (למחוק סמן א' מסעיף ד') והוספות לסעיף ח'. ובהיות שהתקנות האלו עברו כבר תחת שבט-הבקורת של מועצת גדולי התורה והועד הפועל תספיק איפ"א השקלאוטריו אדות בהועדה לבדה והקבלה המוחלטת, מוכן מאלו, תצא עתה מלפני הפלניום כולו. העבודה של קבוצת-הכספים בשביל קרן התורה היתה בראשיתה מעוטרת בזר הנצחון, אולם באביב העבר, כשמצב הכלכלי באירופא בא עד משבר, פגשה גם עבודתנו באבני מכשול ומעצורים. ורק הודות לעבודתם המרצית והחרוצית של איזו רבנים נאונים נודעים, שהתמכרו כליל לעבודה הקדושה של קה"ת, עלה בידנו לעבוד באי-אלו אצות עבודה פוריה למרות המשבר הנורא: ביחוד הייבים אנו להודות להרה"ג שליט"א ר' מאיר שפי"ר-א-פיעטר-קוב, ר' אברהם קלמנוביץ-ראקוב, יצחק קוסובסקי-אויגוסטובה, שכתתו את רגליהם למרחקים אך ורק לטובת קה"ת.

כפי שיש לראות מהדו"ח הפיננסי, עלה בידנו לתמוך במסדות התורה והיישיבות בסכום של 25,000 דולר, יודעים אנו, כי בדבר שאלת התמיכות לא נבא בנקל לעמק השוה ועלינו לדאג איפוא למנוע בעד סכסוכים וחכוכים בענין זה, ומפאת זה הננו להצהיר, שעד עכשו לא לקחנו לנו ההנהלה של קה"ת, את הזכות להרוץ משפטנו ע"ד השובתו של מוסד אחד לעומת מוסד אחר או לבכר ישיבה אחת על פני חברתה, ואם נשלחו תמיכות יותר הנגות להיישיבות אשר בליטא, הוא רק מפני שהמרכז יודע, שליישיבות ליטא יצאו כבר מוניטין בעולם היהודי בתור בתי-מקלט של תורה ודעת ד'. החזקת קיומן של היישיבות האלה הגה, בזמן שתלמידיהן סובלים

מחסור ולחץ, למצוה רבה ולחוב קדוש. מאידך ניסא שוב לא קפצנו את ידנו להיות לעזר להרה"י ר' מאיר שפירא שלישיא בנשתי לנשם רעינו הנאצל, בנין הישיבה העולמית בלובלין, כי ידוע הוא, שלהלך גדול מצעירי פולניא לא נתנה עד עכשו האפשרות וההזדמנות להתמכר ללמוד התורה במדרגה נבונה, וזולת החלטת הכנסיה הגדולה בהשתתפות האינטרשיטים האנדרזיים בהנחת אבן הפנה, שעש' מבנין הישיבה הלוכלינית ענין כללי, עלינו לתמוך בכל כחותינו בבנין הישיבה הזאת. אחדות הוא סיסמתנו ויקרה ללבנו ודוקא עבודת קרה"ת היא שאינה רשאית בשום אופן להיות הסבה של התפלגות והתבדלות במהננו. ע"כ נודה בריש-גלי, שאי-אלו ישיבות גדולות בפולניא לא נתמכו כראוי במשך העת של עבודתנו והנהלה תשתדל איפא, כי מההכנסות הבאות יהנו בשורה הראשונה הישיבות האלה.

בעד ארץ ישראל עבדנו ופעלנו שכם אחד את המרכז לעניני ארץ ישראל בפראנקפורט ובעבודה משותפת על להבא נתאמץ להגדיל את פעולותינו במקצע זה. הדירה המפורטת ימסור המרצה מטעם המרכז לעניני ארץ ישראל.

בנוגע לעבודתנו העתידה הננו להניד מראש, שנהיה מוכרחים להמשיך אל ישרה פעולתנו, במדה מרובה, את כל ההסתדרויות הארציות. עד עכשו נסדרנו רק אותן ארצות המערב המובאות בהדו"ת, אולם בהזדמנות ננשו זה עתה בירחים האחרונים לעבודה מוקדמת, והנם שבדעתנו גם להלאה להגדיל ולהאדיר קה"ת בעזרת הרבנים הגאונים ולדאג להרכשת נדבות גדולות מאישיות פרטיים, מכל מקום רוצים אנו בשנה החדשה, להפנות בעיקר תשומת לבנו אל השדרות הרחבות שבצמנו. בהסכם לזה הוצעה הצעה לפני המרכז, שתכשיר לפי דעתנו את עבודתנו זו.

המרכז של קרה"ת, יוציא שטרות, חתומות בידי נשיאות הכבוד של מועצת גדולי התורה, לטובת קרה"ת למען הפיצם בין ההמון ובאופן זה נהיה מוכרחים להכניס לכה"פ סך של 100.000 דולר לקופת קרה"ת, ורק לכשנשחרר את מנהלי הישיבות מדאנותיהם ההומריות, יוכלו להקדיש כל כחם ומרצם הרוחני לשכלול הישיבה שנמסרה לידיהם האמונות ולהעמידה על הגובה הראוי לה. אבל לדאבוננו הגדול עוד רחוק מאתנו אותו הזמן, וזאת מחויבים אנו לשנות ולשלוש, שבו תוכל קרה"ת לכלכל לכה"פ את הישיבות הגדולות בכל הצטרותיהן, מטעם זה מוכן איפא, שגם להבא לא נוכל למנוע בעד עבודה פרטית מצד הישיבות השונות, אך מוטל על כל אנודתי ויהודי חרד להושיט ידו לעבודתנו הקדושה, בכדי שיהיה בכחנו וביכולתנו להקל למצער את המשא הכבדה המונחת על שכמי המנהלים של הישיבות ולזה נבקש את העזרה והסיוע מצד כולכם.

כפי שידוע כבר מהדיעות הקודמות משתדל מרכז החנוך שעל יד המרכז של קה"ת לבא לעזרה באיוו ארצות גם בעניני הפדנוניא, הפרובלמות הבערות במקצוע החנוך החרדי הנן כה נחוצות, עד שרואים אנו לפי דעתנו את יצירת משרד מיוחד לשם זה להכרח לא יגונה, די רק להראות על מחסור מורים חרדים המורגש בבתי הספר החרדים ובאיוו אופן שהוא יהיה עלינו לדאג להתמחות מורים חרדים ולהשתלמותם של אותם המורים, הנושאים כבר משרת מורה על שכמם, ע"ד האפשרות ימסר עוד דו"ח מפורט בועדת החנוך, הלאה יש ליצור חברות מורים חרדים, להרמת מצבם

החומרי והמוסרי, שורה של פעולות, להטיב את מטרת הלמוד בבתי הספר היהודיים במזרח ובמערב, הוצאת ספר-למוד פדגוגי לשם החנוך החרדי וכהנה, עומדות לפני המרכז בתור תפקידים שנוכל לגשמם, בהמשכת הכחות המוכשרים, בלי הוצאות מרובות, כן מיותר לגמרי להראות על חשובתה של עבודה מרצית במקצוע הנוך הבנות ביהוד בפולניא, ההתחלות המועילות שיצאו מקרקה תוכרנה לקבל צורה מוחשית ולהשתרש בכל מקום שידנו מגעת, הכחות החרוצים המנהלים כאן את המפעל הכביר הזה (בית יעקב), עומדים לצערנו כקנים בודדים ומתחננים מלפנינו שהכלל כלו יבא להם לעזרה, בכדי לפתור את כל השאלות מרובות הערך האלה הוצע, לקרא על ימי החנוכה בארצות שונות לוועידות פדגוגיות בהשתתפות בריסמכא רבניים ואישיות רמים מחוגי ההורים.

בבקשה מהמועצה המרכזית, שתעמוד גם הלאה לימין המרכז, סים המרצה את הרצאתו.

* * *

בהוכחים לקח המורשה מטעם הדיקטוריוס של קרן התורה בגרמניא, וואלף י קובוון, את רשות הדבור, לראשונה הוא מביע את תודתו להמרכז, על שנתן האפשרות להדיקטוריוס הגרמני לסדר ולבסס את עבודת קרהית בגרמניא כולה, הוא מוסר, כי הדיקטוריוס של קרהית בגרמניא עומד תחת הנהלתו של הרב הראשי דר. שלמה שפיצר בהמבורג, ולא דיקטוריוס לבד נוצר בגרמניא, אלא בכל מקום שקיימות קבוצות של אנדת ישראל וצעירי אנדת ישראל שם נוצרו נ"כ, או עומדות להוצר, ועדות מיוחדות של קרהית, שורה של רבנים מפורסמים מגרמניא, כמוכ מטיפים וגואמים מהמזרח ידעו לרכוש את לבבות יהודי גרמניא לטובת קרן התורה, אשר התחייבו להמציא תשלום שנתי לקופת קרהית, ויש, שמספר החברים שנספחו אל קרהית עבר באיאלו המקומות את מספר החברים הנמנים על דגל האגודה, בשבת תשובה הבא יוקדשו כל הנדרים והנדבות שבכל בתי התפלות לטובת קרהית ואעפ"י שהצטרפותנו הארציות הנן מרובות, בכ"ז מלאנו את חובתנו לגבי המרכז העולמי, מכל הכספים שנכנסו על שם קרן התורה המצאנו 50% להמרכז העולמי, ובהיות שהצטרפות הלמוד בגרמניא הולכת וגדלה מקוה איפא הדיקטוריוס לקבל בהימים הבאים תמיכות גם מצד המרכז הכללי.

אחריו דבר הרב ר' אברהם קלמנוביץ-ראקוב, בצבעים שחורים הוא מצייר את המצב הנורא, שבו נתונות הישיבות בליטא הפולנית, שמה ישנן 17 ישיבות גדולות ו-30 קטנות שאת הנהלתן נמסרה לוועד מאוחד תחת הראשות של החפ"ץ חיים והרה"נ ר' חיים עוזר גראדענסקי שליט"א, תלא הפה לתאר את העוני והמחסור של מנהלי הישיבות ותלמידיהן, אכן הפעולות של קרהית בשבילן עד היום היו לצערנו בלתי מספיקות.

דר. לוי נמצוויטש-ביליסטוק מדבר על הנחיצות והחשובות של הנוך הבנות בפולניא, במספרים סטטיסטיים הראה על הסכנה הנשקפת להיהדות החרדית על ידי השתרבותם והתרחבותם של בתי הספר התיבותיים והיודישים לעומת המספר הפעוט של בתי הספר לבנות חרדיות, באותם המקומות שהחלנו בהריצות

יתרה לפתור את השאלה המכאיבה הזאת יצאנו בנצחון לא קל, ומספר המבקרות של בתי הספר הבלתי דתיים באלה העירות הורד על חשבון המבקרות את בתי הספר החרדיים. עפ"י תכניות מסודרות תוצרנה בכל עיר ועיר ועדות-חנוך, אשר תתנהלה עפ"י הוראות פרטניות מצד המרכז.

ציר הסיים אליהו קירשברין דורש השגחה מעולה על כל הכספים שנאספו על שם קרן התורה. הוא מוסר ד"ח מהשתדלות צירי הסיים האגדתיים לטובת האבטונומיה של החרדים החרדיים. המניסטר לעניני ההשכלה הוציא חק, שעל פיו תכיר הממשלה בכל אותם החרדים שיכניסו בתכנית למודם שתי שעות למודי חול ליום.

דר. נתן בירנבוים: כולם יסכימו להצעת האדמו"ר מנור שלישי"א. להטיל את החלטות המועצה בנוגע לצניעות לחובה על כל חברי האגודה. אולם כאן אני שואל, היוכל כל חבר למלאות חובה זו? והיוכל אפילו חלק קטן למלאותה? אנו עוצמים את עינינו בפני השאלות הכריזשובות. השאלה היותר חשובה: עמדתה של היהודיה אל היהדות מה היא? דוקה פה בפולניא הורד מספר היהודיות הצדקניות והיראות בלב תמים ובנפש הפצה עד לאפס. והנם שהנן מתנהגות עפ"י דיני שויע, בכזו לבן כל עמהן ורחמנא לבא בעי. אי אפשר שמצב כזה יאריך ימים! כל אחד יודע ומרגיש זאת היטב, אבל עוברים עליה בשתיקה. אני בעצמי מכיר הרבה חברים לאגדת ישראל, אשר נשותיהן אינן מתלבשות לפי דרכי הצניעות. עלינו הפעם לדון על שאלת החיים הזאת בכל חומר הדיון. חנוך גרידא לא יספיק. אני מציע להושיב ועדה מיוחדת, שעליה לנסות ולהתענין בשאלת העמדה של היהודיה אל היהדות. אנוכיות דתית, שאיננו רוצים להתענין בחיי האחרים, הנה די מעציבה, אך יותר נרוע הוא, כי ישנם מתנגדים שאינם מניחים להתענין בשאלה הזאת. אל אותם האישים אני פונה, מה נעשה אם נשאר בלי נשים חרדיות? עם ישראל הולך וכלה! דר. נמצויץ הציע, שלהלמודים הפרופניים נקח מורים בלתי מפלגתיים, אבל בזה עדיין לא צדדנו את הסכנה. בלתי מפלגתיות גרידא לא תספיק, כי בשליליות לבדה לא נכטיה את קיומנו. אם יספיקו מורים בלתי מפלגתיים להגדסה לא יספיקו בשום אופן לדברי הימים וידיעות הטבע וכהנה, כאן דרושים מורים חרדוים בידיעות התורה והדת, כאספה הנוכחית מוכרהים אנו להניח את אבן הפנה לעבודתנו זו, לקבל החלטות בנדרון זה, להושיב הועדה ולהתאמץ בכל כחותינו לטובת פתרון השאלה הזאת. הנני מזהיר: אל פחד, אל חבוק ידים! על מה תוכו עוד תוסיפו סרה, כל ראש לחלי וכל לבב דוי.

הרב מסלוצק מעיר על המצב האיום של בחורי הישיבות בליטא. ובהיות שליטא ידועה והוכרה מאת כל העולם היהודי למקור התורה מוטל איפא על המרכז של קרהית להפנות אליהן מכאן ולהבא את תשומת לבו בתור יוצא מן הכלל. הרבה תלמידי הישיבות מתכוננים להעתיק מושבם לארצה"ק, על המרכז איפא לקבל עליו לכה"פ את הוצאות העתקה של 50 בחורים, שעולה לסך של 2000 דולר.

וישא פרידמן-ורשה דורש תעמולה יותר רחבה בשביל קרהית. הוא מראה על המחלקות העליונות של הת"ת בפולניא, אשר יש להן האופי של ישיבות, והוא מציע לרשם כל ההוצאות של החנוך החרדי בכל העולם ולא להסתפק רק ברישימת

אותם הכספים הנשלחים לווינא. כן הוא מראה על נדול החשיבות של תנועת בית יעקב: עד עכשיו יש לנו כבר רשת של 26 בתי ספר עם 3.700 תלמידה, אבל עוד 30 עירות רוצות שיוסדו בהן בתי ספר כאלה. כדי לתת האפשרות להמנהלת התרועה, להעמיד מורות ראויות נחוץ סכום לכה"פ של 3000 דולר בעד הקמת מוסד מתאים בקרקע בצורף בית-מקלט בשביל המתלמדות.

החלטות המועצה המרכזית בנוגע ל"קרן התורה"

א) המועצה המרכזית מעריכה את תקציב "קרן התורה" לשנת תרפ"ה למאת אלף דולר. להמצאת סכום זה נתנת ביד הנהלת קרן התורה ההרשאה, להוציא שטרות מבני הצירדולר ומעלה. המועצה המרכזית רואה בזה הזכת כל יהודי, להשתתף בחזק מוסדות התורה והמכת מצבם העלוב בנכח, בשטר אחד לשנה לכה"פ.

על כל הסתדרות ארצית של האגדה מוטלת החובה, לרכוש לה בכל התחלת רבע שנה מספר שטרות המתאים לתנאי היכלת של חבריה. ההסתדרויות שלא תמלאנה תפקיד זה, הפסידו את זכותן לקבל תמיכת המרכז בשביל מוסדות התורה שבארצותיהן. כל הנהלה ארצית של קרן התורה אחראית בשביל השטרות שקבלה. ההוצאה לאור של שטרות אלה מסורה בידי הדירקטוריום בתנאי, שתדפסנה עליהם פקסמיליות מהתימת ידי גדולי התורה שלנו. צריכים להשגיח בתשומת לב מיוחדת שבכל אספות קרן התורה יתעמלו למכירת שטרות אלה לפני כל אקציא פרטית.

ב) המועצה המרכזית שואלת ממרכז קרן התורה, שתכונן את מרכיזה הארציים באפן כזה, שלכל קבוצה מקומית תספה קומיסאי מיוחדת לעניני קרן התורה. ג) סוף זמן יסוד המרכזים הארציים והקומיסיות המקומיות של קרן התורה הוא בחנוכה הבע"ל. ארצות שלא תמלאנה תנאי זה, הפסידו את זכותן לתמיכת מוסדות התורה שלהן.

ד) המועצה המרכזית מבקשת מאת מועצת גדולי התורה להגביל ימים ידועים לימי קבוץ בשביל קרן התורה בבתי כנסיות בכל העולם.

ה) בכדי לעבד את השאלות הפדגוגיות, שעליהן דנה המועצה המרכזית בקרקע, כל צרכן, (מורים, חנוך הבנות וכהנדה), תהיינה בימי חנוכה הבע"ל ועידות פדגוגיות ארציות.

תקנותיה של "קרן התורה"

בכנסיה הגדולה של אנדת ישראל בדי אלול התרפ"ג נוצרה, קרן התורה אשר תכליתה היא לקים ולטפח את טוב החיים העליון שלה, את התורה.

סעיף א.

תעודת קרן התורה היא הכנוס השטתי והכשרתם של כל האמצעים המתאימים והנחוצים להגדיל תורה ולהאדירה בין כל שדרות העם בלי הבדל של מעמד, של משרה, גיל-החיים ומושבו של האיש, וביתר שאת לקדמת חנוך הנער.

סעיף ב.

קרן התורה כוללת:

(א) קרן חוזרין (בעמריענס-פֿאָנד)

(ב) קרן שמורים (רעזרווע-פֿאָנד)

קרן החוזרין נמצאת ברשותו של חבר ההנהלה להשתמש בה כהלכה.
קרן השמורים היא קרן של קבע וסכומיה נשמרים לדורות.

סעיף ג.

בקרן החוזרין נכנסים:

(א) התרומות השנתיות הקבועות והמסים של יחידים קבוצות והסתדרויות ארציות.

(ב) ההכנסות של ימי הכנוס ושבועות-הכנוס.

(ג) כל הסכומים שאינם מיועדים בפרוש לקרן השמורים.

בקרן השמורים נכנסים 10% של כל הכנסותיה של קרן-החוזרין, (בעמריענס-פֿאָנד) כל נכסי דלא נידוי וכמו כן העורף של שנת החשבון.

סעיף ד.

תמיכות נתונות רק למוסדות כאלה:

(א) שמועצת הרבנים שבאותה ארץ סמכה ידה על הנהלתם.

(ב) שממציאים בעצמם לכה"פ 60% מתקציבם.

סעיף ה.

במקרי אונס יוצאים מן הכלל מותר להשתמש בקרן השמורים (רעד

זערווע-פֿאָנד) בדרך ארעי, בתנאי ששני שלישים של חבר ההנהלה יסכימו על כך.

באותה שעה יש לדאג למלא את החסר.

סעיף ו.

מהסכומים שמאספת ההסתדרות אנדרת ישראל שבכל ארץ וארץ לשם

קרן התורה במשך שנה עוברת משתירת מחציתם כרגיל באותה הארץ לזכותם

של ראשי ההסתדרות הארצית על מנת להשתמש בהם כחק. ומחציתם של הסכומים

הננבים צריך להמציא בסוף כל חרש וחדש לידוי חבר ההנהלה של קרן התורה

הרשות בידי חבר ההנהלה להגדיל לזמן ידוע את מכסת-האחוזים של הכספים הננבים

בשביל ארצות אשר בהן המצב הכלכלי העווע או שמספר בתי-המדרש לתורה מרובה

בהן בערך לשאר ארצות.

סעיף ז.

מושב ההנהלה של קרן התורה הוא במקום מושבה של ההסתדרות

העולמית של אנדרת ישראל באותה שעה.

סעיף ח.

מוסדות ההנהגה של קרן התורה:

(א) חבר ההנהלה.

(ב) המועצה המנהלת.

חבר ההנהלה היא בן י"ד חברים לאגדת ישראל, ו' מהם ממנה הועד הפועל של מועצת הרבנים ו' מהם ממנה הועדה להנהלת העסקים של ההסתדרות העולמית שבאותה שעה או ממלא מקומו של זה, אשר זכות דעה לו רק במקרים של הכרעה. המועצה המנהלת מורכבת מ-25 חברים, שנתמנים ע"י המועצה המרכזית והיא מנהלת את מוסד קרן התורה בתמידיות.

סעיף ט.

בכל הסתדרות ארצית יש ליצור את חברה-ההנהלה עפ"י אותם היסודות, היינו ע"י מועצת הרבנים וע"י ראשי ההסתדרות הארצית.

המועצה המנהלת מתמנה ע"י המרכז עפ"י הצעתם של ראשי ההסתדרות הארצית והרשות נתונה להסתדרויות הארציות להוסיף על מספר החברים הנוכח בסעיף ח' לפי צורך מדינה ומדינה.

סעיף י.

ההון היסודי של קרן התורה צריך, במדה שיש בה נכסי, דניידי, להביא פרות ע"י פקדון באחד הנגזרים של ארץ אשר ערך הכספים שבה קבוע הוא, ועפ"י הוראותיה של ועדת-הכספים. והוא-הדין בכל הכספים של קרן החזרתי שונים נחוצים להשתמש בהם מיד, ובכלל על חברה-ההנהלה להתקין סדר הלכות שמוש הכספים של קרן התורה, שתבוא עליו הסכמת המועצה המנהלת.

סעיף יא.

המועצה המנהלת בוחרת מתיכה ועדת בקרת של ה' אנשים, ועדה זו מוסרת דין וחשבון על שמוש הכספים של קרן התורה לפני המועצה המרכזית של אגדת ישראל בכל ישיבה כללית וכמו כן לפני הכנסיה הגדולה בשעתה.

סעיף י"ב.

אין חברה-ההנהלה יכול לתת סכומים מקרן התורה בשעה שאחד מחבריו הרבניים מתנגד לכך. במה דברים אמורים כשהתנגדות זו מיוסדת על נמוקים דתיים. אם אין באים לידי הסכמה, על מועצת הרבנים להכריע בדבר.

סעיף יג.

תקנות אלו, לאחר שבאה עליהן הסכמת המועצה המרכזית, נכנסות בתקפן עד הכנסיה הגדולה הקרובה של אגדת ישראל.

חשבון הוצאות והכנסות שנמסר לפני המועצה המרכזית

דולר	הכנסות:
8.500	ע"י הרה"ג ר' מאיר שפירא, בגרמניא נרשמו 95.000 מ. ז.
2.000	מזומן 42.000 (19.000 דולר)
1.100	הרב מראקוב, בבלניא נרשמו 7000 מזומן
500	הר. יונג באמריקה
500	ל. וורעשנר, פֿרנקפורט (גרבה)
2.300	הר. דייטשלנדר, בשוויץ נרשמו 1.600
295	הר. דייטשלנדר, בהמבורג
97	קבוץ בהולנדיא
60	ע"י הרר. ווינקלר
105	ההסתדרות הארצית ברומניא
300	הר. ווייל, קולמר (צרפת)
150	ההסתדרות הארצית באוסטריא
30	הרב שלום יצחק לוויטן, קריסטויאניא
15.817	הרב פרלמן שקידביל (ליטא)
	הערה: נכנסו עוד כספים מנסיעות הרב שפירא לברטיסלבה, צ'יפת ולינדן, שאדחם עדיין אי אפשר לנו לתת חשבון מפורט.
דולר	הוצאות:
1.000	לישיבות ליטא הפולנית בטבת תרפ"ד
1.200	באדר א' בהשתתפות האליאנס' והקהלה
900	בניסן
500	ע"י הרב מראקוב בסיון
2.000	הדרוינס'
100	להרב מראקוב
2.000	לקובנה-ליטא: בטבת תרפ"ד
600	(125 ליש-פֿרנקפורט)
700	בניסן
200	באייר
100	להשיבה הלוכלנית באדר
6.000	ע"י גרמניא בתמו
310	לישיבת לטווא באדר
100	לישיבות פולין באדר-תמו
150	לישיבות אוסטריא בסיון
285	גרמניא לקחה בשביל צרכיה
5.000	בלניא
1.000	אוסטריא
240	הוצאות דפוס - נסיעות - קרן ההסתדרות והוצאות קטנות
320	הערה: הסכום שההוצאות מרובות על הכנסות המציאו לנו ההסתדרות
22.705	דיוות הארציות, שלפי שעה עדיין לא השגנו מהם חשבון מפורט.

גודל החוקת התורה (מאמרי הו"ל)

אין העולם מתקיים אלא בשביל הבל תינוקות של בית רבן (שבת ק"ט)
אין מבטלין תינוקות של בית-רבנן, אפילו לבנין בית המקדש (שבת ק"ט)
אם התינוקות מצמצמים בקולן אי אתם יכולין להם (פתיחתא איכה רבתי ב')
אף על פי שאחא רואה את בני עניים מדולדלים, הוי נזהר בהם ככור, שהתורה נחונה לתוכם (תנחומא ויקהל ו')
בכביעות מה עביר (הקב"ה)? יושב ועלמד תינוקות של בית רבן תורה (ע"ז ב')
בשעה שהקב"ה בוקש ליתן תורה לישראל אמר להם תנו לי ערבים שאתם מקיימן התורה כו' אמרו ליה התינוקות
כו' (מדרש תהלים)

בתורה מי שיש לו אם מלמדו תורה כו' התקינו שיהיו מושיבין מלמדי תינוקות בכל עיר (ביב כ"א)
הזהרו בבני עניים שמהם תצא תורה (נדרים ס"א)
המלמד תורה עם תינוקות דירתו עם השכינה (מדרש הנעלם פ' לך)
הנצי הדמונים, אלו התינוקות שיושבין ועוסקין בתורה ויושבין שורות כנרעני תמרים (שה"ש רבה פ"ו י"ז)
כל עיר שאין בה תינוקות של בית רבן מהרובין אותה, לא חרבה ירושלים אלא בשביל שבטלו בה תשבי' (שבת ק"ט)
איסתי העניים נזירים מורה ומורתם מצלתה? בשעה שישראל משליבין דברי תורה לארץ (פתיחתא דאיכה רבתי ב')
זכות התורה ולמודיה ינצל העולם (שה"ש רבה פ"ב י')

בזמן שקולו של יעקב מצוי בבתי-כנסיות, אין הדים ידו עשו (בראשית רבה פס"ה ס"ז)
בכל יום ויום יוצאים מלאכי חלה לפני הקב"ה לחבל את העולם כלו ואלמלא בתי כנסיות ובתי-מדרשות שהיו
תלמידיהם כמים ויושבין בהם ועוסקין בדברי תורה, היו מחבלין העולם כלו מיד (תד"א זוטא פ"ה)
הראוי לדבורה (ע"ז הנבואה) בטה הקב"ה מושיע את ישראל מבין העכו"ם? בבנים שהם משכמים ומעריבין
לבות הכנסת ולבות המדרש ועוסקין בדברי תורה בכל יום חמיר (תד"א רבה פ"ט)
אימתי התורה מתקיימת בשמחתאספן קהלת יעקב (בעליהטורים ברכה ל"ג פסוק ד')
בכל הארץ יצא קום אלו בתי כנסיות ובתי-מדרשות שנתנו לרבים ומאויגין לשמוע דברי תורה (תד"א רבה פ"ב)
הוי אזהב את בית המדרש, כדי שיבאו בניך לתלמוד-תורה (ד"א זוטא פ"ב)
עשו כחות כחות ועסקו בחזרה (ברכות ס"ג)

דמוקיר רבנן הוי ליה התנוונא רבנן, הרחם רבנן, הוי ליה בנן רבנן (שבת כ"ג)
הוי אזהב את התורה (דרך ארץ זוטא ס"ב)
המכבד את התורה נזון מכבוד על הבריות כו' (אבות מ"ד ס"ה)
ואשרי האיש העוסק בתורה והנותן סוגיו ללמד תורה כו' (תנחומא פ' צ"ו)
ומתוך שדה מהנה תלמודי חכמים (אחאב) מנכסיו כיפיו לו מהצה (סנהדרין ק"ב)
יהושפט שחך והורא כשהיה רואה תלמיד חכם היה עומד מכסאו ומחבבו ומנסקי (כתובות ק"ג ע"ג מכות כ"ד ע"א)
יהיה הלוי עם אלו שהם ממתין, עצמן על דברי תורה (תד"א רבה פ"ה)
כל המביא דורון לח"ה כאלו מקריב בכורים (כתובות ק"ה ע"ב)
כל המהנה ת"ח מנכסיו מעלה עליו הכתוב כאלו נדבק בשכינה (כתובות ק"א)
את די אלקך תירא (דברים ו') את לרבות בני תורה, לפי שאין מדה אחרת כיוצא בה (תנחומא בראשית א', ש'
בהעלותך י"א)

אפילו עיר קטנה שישראל שיש בה תורה, טובה לפני הקב"ה יותר משומרון (שהוא עיר גדולה) שאין בה
תורה (תד"א רבה פ"ה)

אומתנו אינה אוסה, כי אם בתורתיה (פי' האמונות והדעות לרס"ג מאמר ג' פ"ז)
עשירים שבארץ ישראל במה הן זוכין? בשביל שמעשרין כו' שבבבב במה הן זוכין? בשביל שמכבדין את התורה
(שבת ק"י ע"א)

קרוב ות"ח ת"ח קודם (כתובות פ"ה)
שמה ובליק בצאתך לפרקטטא משום דישכר באהליך עוסק בתורה (תנחומא ויחי י"א)
מה אהל זה אי-אפשר להתקיים בלא יתדות ובלא מיתרים, כך ישראל אי-אפשר להתקיים בלא תלמידיהם
(תד"א רבה פ"ל)

בא ואראך תלמודי חכמים שעוסקין בתורה מתוך הדחק (עירובין כ"ט)
אפשר ספר תורה שריו בצער ולא נכבה? (סנהדרין ק"א)
אם ראית הבריות שנתאשו מן התורה עמוד והתחזק בה, ואתה מקבל שכר כולן (מדרש פ"א)
אם ראית ישראל ששפטו ידיו מן התורה, עמוד והתחזק בו ואחר כך מול שכר כולן (מדרש שמואל פ"א)
בא וראה כמה גדול מה משעה של תורה, שלא חרבה ירושלים ולא חרב ביהמ"ק אלא בפשעה של תורה (תד"א)
רבה פ"ה (ר"ל על ידי שעובו את התורה, כפאמרם ו"ל ירושלמי חנינה מ"א הל"ז) הלואי אותי עזב,
ואת תורת י שמרו, כי המאור שבה מתוירין למוטב.

יותר הקב"ה לישראל על ע"ז: י"ע ושוכות דמים, ועל מאסם בתורה לא יותר (ירושלמי חנינה מ"א הל"ז) פתיחתא
דאיכה רבתי)

כל שאינו מהנה תלמידיהם מנכסיו אין רואה סימן ברכה לעולם (סנהדרין צ"ב)

רשימת הנדבות לטובת "קרן התורה"

נ ר מ נ י א :

ע"י אגדת ישראל, במרקיוזהב, ברלין: א. יקובי 10, א. לוינשטיין 5, ב. לוסקר 3, מ. ביער 20, גרנוביץ 20, י. קסלינג 3, י. ברגלס 20, הרב הקסר 5, ה. שוער 20, ל. קטן 10, מ. זברסקי 2, צ. שטין 3, דר. צירמן 5, ג. רוטשטין 10, י. הכט 5, מ. פרנקל 5, י. לוי שוער 5, י. רכלון 20, א. שורצפלד 8, דר. פ. לוי 18, ש. יקובון 5, א. ערסמן 3, דריטשער הילפין 10, דר. י. קנרשפנדוי 10, ל. קטן 20, דר. פ. זורצברגר 10, המבורג: עו"ד י. אלקלם 10, י. בכר 10, יעקב הסה 10, לנדוי 5, וורטהיים 20, דר. י. קרוי 20, ג. בער 10, א. לוי 20, ברוק 5, ה. פילס 10, יוסף גרנסבורג 10, דסווער 30, וו. כהן 20, יעקב שטינר 20, מרדכי ליסווער 1,000, דר. י. ד. דורכנבסקי 10, וו. זקיל 20, א. וריש 30, ע. כהן 10, ה. קוגלמן 10, וו. ארון 20, יוסף מננס, עו"ד 20, נירנברג: ח. שינדורף 5, ב. מרקס 20, מ. וא. קלונסן 50, ז. רינגפלדר 10, מ. לאץ 10, שמעון שינפלד 10, ו. ליהמן 20, ל. מאיר 10, מ. ווינברגר 10, ה. ל. רשטט: ש. הילס-הוימר 14, י. בכמן 50, ל. זקבאך 20, ג. ג. 2, יוסף גוסבוים 10, א. יקובסון 10, דר. ע. הירש 3,000, קעלן: ה. העכס 5, מ. רוינטל 5, ג. אנגאר 1, ב. הירש 30, גברת כהן 10, האחים לוינשטיין 10, ל. כהן 20, י. ברטן 3, מ. שארי העירות: פ. דולעהאן 10, י. לים 10, דר. רונטל 3, מועד הקהלה בברלינגטן 46,50, ש. רוטמן 10, ר. שוורץ 5, ע. צווייג 5, קפלוויטש 20, א. רוטמן 100, ביהמ"ד ב"ש 5, ש. כהן 20, י. אויבנדורף 5, דר. רוטשילד 8,40, י. וולדר 4, צעירי אגדת ישראל, עמ"ד 15, י. קאשילנס 3, ביהמ"ד עמ"ד 50, הרב דר. בספרינג 112, שלזינגר 5, י. ראב 13, י. אינשטיין 5, י. אייכנהייזר 50, ל. כיץ 10, דר. ש. קניג 10, קהלת הדשרן 10, מ. כהן 55, ש. שטיילשוין 10, מורגרט 10, ש. גולדשמיד 3, ע. אלדור 10, קהלת המנכך 20, מנדיל 3, צעירי אגדת ישראל קרלסיהע 21, דר. במברגר 20, ע. יידל 22, קהלת קסליל 10, ק. ב. 5, האחים קויפמן 15, ל. סרקין 250, מ. פערבלוט 200, מ. לאטי 15, הרב פרידמן 5, דר. דוילובסקי 200, בה 23, ה. כהן 200, בית תפלה במאניץ 100, 77, מ. וואך 10, ד. פריליך 10, ברוקהיימר 34, ע. שטיפל 10, רוינבוש 20, ל. רוטטר 5, דר. א. פיקטוונגר 20, ב. יקוב 4, ל. בויער 15, ה. גימק 5, מ. צוקרמן 2, י. שווימברג 39, ע. עקשטין 10, קהלת נישטרט 20, קהלת נירשטטן 25, דר. וואלף 2, קהלת אויברלוירינג 57, ו. גולדשמיד 12, מ. מיפרג 25, מ. כהן 10, ג. בענדר 2, הרב דר. מאנס 25, ב. הירנפלד 10, מ. מאיר 5, י. זיסהולץ 5, ר. פיש 50, יעקב וואלף 8, בעלוש-שם 20, ל. אקרמן 10, פ. במברגר 64-80, ע"י א. ב. 65, האשיל 31-60, ב. זלצברגר 2, דר. מ. זלצברגר 2, א. ב. 11, וו. גוסבוים 5, יוסף באכרך 10, הרב דר. עהרנשטוי וד. קניגסברגר 24, פלוני 6, אגדת ישראל מאניץ 56.

נ ו ר ב נ י א :

ע"י הרב ר' שלום יצחק לויטן, אב"ד ד. עדת ישראל, בקריסטיאנא. בכתרים נורבניים. היה האחים זימן 800, ישעיהו למקוב 186, מקופת ביהמ"ד ד. עדת ישראל 650, זלמן פלביק ורוד שטינמן 68, יצחק פין 63, מאיר דיקמן 18, יצחק לקס 18, מרדכי דימנט 30, ישראל גרוס 36, עזריאל גטהורץ 20, הנדך שיביביץ 26, יעקב בוד 15, נדבת האב"ד הרב שלום יצחק לויטן 100, דוד לוי 45, אהרן קרוטין 50, ה. נטנון 36, ש. זלינקוביץ 41, רחל מטולסקי 32, שלמה שיפוב 33, שלמה זלינקוביץ 50, צבי מלסר 52, נתן פין 50, אילוביץ 20, אלתר פין 26, מ. ברוד 64, כך-הבל 2,452, כתר, נורב.

צ ר פ ת :

ע"י הרב הראשי ע. ווייל בקהלת קולמער, בפרנקים צרפתיים. היה: אטינגר 20, הרב דריפוס 50, זלינגון 20, רייכלון 25, לוי מרים 40, לוהר 20, רוט 10, ש.

(*) זולת כספי הרשימה הזאת נכנסו אל קופת קרן התורה עוד כספים רבים, אשר נרשמו כבר בהחברת של "עלי קרן התורה" (גרמנית), בהעתקים ההדורים השונים ובהדו"ח הכספי שנמסר לפני המועצה המרכזית (ראו עמוד 41) — המו"ל.

ארון 300, שווב 20, וולף 12, ווייל 25, ש. מאיר 5, מוריס 10, י. ווייל 110, הרב דרייפוס 50, י. לוי 2, הויזר 5, הרב סמועל 35, מצנר 50, הרב ברוינשוויג 100, בעלום-שם 20, הרב שורין 20, מ. ריכל-זון 20, ד. שיק 20, בלוך 40, ש. בלוך 20, זינגר 20, שורין-פוקס 6, ל. ווייל 60, י. דויד 20, ל. סמועל 20, בעלום-שם 100, י. דויד 80, מ. לאופולד 200, שטרויס 100, דוד מוריס 70, רייכלזון 50, בלוך 33, כינג 10, הרב בלוך 84, א. לאופולד 100, א. ווייל 100, וקסמן 100, ע. ליבר 50, פיקרד 10, וינדשלאג 20, אכילסברג 200, שרייבר 20, ע. ק. 5, הויזר 5, זליגזון 20, בעלום-שם 20, א. שטרויס 100, ב. פיקרד 100, רהיין 50, גולדשמיט 100, ר. יקוב 50, ד. סמועל 30, ה. נייזון 25, גברת נייזון 50, וינדשלאג 20, דוד יקוב 10, לנגרס 10, שווב 20, ברונקהרוט 20, ב. לוי 50, בעלום-שם 20, ס. לוי 50.

פ ל - ר י ב ר - מ א ס :

ע"י הרב דאגדת "קהלות הקודש" ר' אברהם הלוי ליפשיץ. בדולרים. היה ליב קובלסקי 25, שאול זלוטוף 5, משה כנוב 7, יצחק מאיר גולדינג 5, מ. גולדיש 2, חיים מרובסקי 2, הרב א. ליפשיץ 1-50, ח. ג. מרובסקי 1, דוד סילוהניק 1, אלקנה קנובסקי 2, מביהכ"נ עדת ישראל 1.

פ ו ל נ י א :

באקציא האחרונה לטובת קרן התורה בפולניא נאסף סכום של 18.538 זהובים פולניים.

ש ו צ י א :

ע"י אנדרת ישראל. פֿרנקים שווייט. דר. ע. פרנקל 100, ג. שטרנברוך 100, הורוויץ קלארגראבן 5, ש. ידלנר 250, מ. יקובזוויטש 5, ד. רוזנבלום 3, מ. רוקובסקי 5, ש. ווילר 5, ש. ווארצל 5, י. ב. ד. 10, ל. רוב דרייפוס 5, א. דאנקר 5, דר. ל. הויזמן 5, מ. זינגלבוים 2, האלמנה כהן 10, א. גטשל 10, נ. קאלמן 5, בורגשטיין ליטנר 10, האלמנה דרייפוס 15, מונגהיים 5, ה. מאיר 15, ע. היימן 20, י. אולמן 5, ש. לוי 5, מ. וויזר 4, ע. האס 10, מ. ש. 15, י. רוקובסקי 25, נורדמן 2, יהודה יועקב מונגהיים 30, ש. י. ש. ווא. ש. 15, י. הלף 15, ושותפיו 40, האלמנה קונסטנר 2, האחים ברוינשוויג 20, באהרד ולעהמן 20, ר. כהן 25, נתן בירן 50, ב. גוטשל 20, ל. לוי 50, ח. נורדמן 50, ע. בוטשקא שטרנברוך 50, ל. וולף, שטרסבורג 10, ב. מ. ווייל 15, שמעון לוי 5, ש. ארנובויטש 5, פ. שופין 5, ש. שופין 10, י. דרייפוס 10, ג. ב. גנק 100, ד. קלופמן 5, מ. ברוינשוויג 5, דוד ברוינשוויג 5, א. קעמפלער 25, י. בלוך 20, י. פוטוצקי 10, י. לוי 15, ד. ברנהיים 5, א. ברוינשוויג 5, ל. גירדיין 50.

סך-הכל 1.156.50 פרנקים שווייט.

ש ו נ ו ת :

ע"י הרב"ג ר' יהודא ליב צירלזון, קשינב 150 ו-100 דולר; ע"י נ.י. פרמט, בוינס-אירוס 12 דולר; הרצוג, מנהיים 633.000 כתר. אוסטרי; מ. רוזנטל, גוטהיד-אן-טיני 5,800 ל"י; בערום שם 500 דולר; ע"י חבר ההנהלה של "קרן התורה" בהמבורג 700 דולר; ד. ושיק, מרנסבל 1 ל"י; ש; השר א. ליפמן, ברסיל 10 פרנק צרפת; הה"צ מסדיגורה 500.000 כתר. אוסטרי; ספירשטיין 250.000 כתר. אוסטרי; ל. ורשנר, פרנקפורט 780 מרקיוהב; ע"י דר. וינג. ניו-יוורק 500 700 דולר; לרגל ברית-המילה אצל ר' קלמן פגנהיים, וינה 60 דולר ואצל ר' דוד שלוינגר, וינה 30 דולר; ע"י צעירי אגרת ישראל בגרויסרודין; לרגל הברית בבית הארמון מוויניץ שליט"א 775 ומגדבות 1.529 ל"י.

אספת קרן התורה בהמבורג

על יסוד ההצעה מצד המרכז של קרן התורה בוינה תתועד בימי 27-28 לכסלו (24-25 לדצמבר) אספה כללית של קרן התורה בהמבורג שבה ישתתפו מועצת גדולי-התורה, הועד הפועל של אגרת ישראל, הדריקטוריום והמועצה המנהלת של קה"ת בגרמניא, המרכז של קה"ת בוינה, הדריקטורים של קה"ת בשוויץ והולנדיא, מנהלי הישיבות בליטא ופולניא ואורחים חשובים של ארצות שונות.

מקהילי האספה הזאת הציבו להם מטרה כפולה; ליצור מפעל הצלה לטובת הישיבות ולהעמיד את עבודתה של קרן התורה בגרמניה על בסיס איתן ומסודר.

לשם אספה זו עבדנו סדר היום דלקמן:

(א) פתיחה ע"י הנשיא של הדריקטוריום לקרן התורה בגרמניה, הרה"ג ד"ר שלמה שפיצר - המבורג.

(ב) ברכות

(ג) דו"ח ממרכז "קרן התורה" בוניה

(ד) הרצאה על הנושא: כיצד מתנהג היהודי החרדי במערב את בנו לתורה ולתעודה.

(ה) הדו"ח של הדריקטוריום ל"קרן התורה" בגרמניה.

(ו) דו"ח של הארצות השונות.

(ז) מצב הישיבות ות"ת במזרח: (I) הרצאה ע"ד החנוך כפולניא וגליציא; ע"י הרה"ג ר' מאיר שפירא פיעטרקוב בפתיחה ע"י הה"צ ר' מרדכי שלום יוסף פרידמן שליט"א מסדיגורה. (II) הרצאה ע"ד מהות הישיבות בליטא ומצבן החומרי; ע"י הרה"ג ר' יוסף איש כנהמן-פוניבזש בפתיחה ע"י הרה"ג ר' חיים עוזר גרודזנסקי שליט"א.

(ח) עבודתה העתידה של קרן התורה בגרמניה: (I) תכנית מסודרת להעבודה והשתרבותה. (II) מפעל-ההצלה לטובת הישיבות בליטא (קובנה-וילנה)

(ט) הצעות וזכויות כלליים.

(י) נעילה.

ועידת החנוך בהמבורג

להגל הועידות של קרן התורה ושל אנגד האקדמיקים היהודיים, שתחולנה

במשך ימי החנוכה בהמבורג, הוחלט ג"כ לנשת להנשמת החלשת המועצה המרכזית בקראקה ולקרא על הזמן הזה ועידה מוקדמת, מוקדשת לעניני החנוך החרדי בהשתתפות מנהלים ומורים של מוסדות תורניים חשובים ואישיות נכבדים המתענינים בגורל החנוך הדתי. מלבד צירי גרמניה ישתתפו בהועידה הזאת גם באי כח ממוסדות החנוך בפולניא, ליטא, אוסטריא ועוד. סדר היום להועידה הוצע כדלקמן:

(א) למודי הקודש בבתי אולפנא הנבונים

(ב) למודי החול בבתי הספר הדתיים

(ג) שאלת ספרי הלמוד

(ד) הוצאת קובץ ספרות-פדגוגי בשביל בתי-הספר

(ה) ספרי קריאה בשביל הנוער הדתי (הוצאת רשימה של הספרות החרדית המסונלת להנוער החרדי במערב ובמזרח)

(ו) לדאג לקדמת חנוך-הכנות החרדיות במזרח בעזרת כחות ממערב.

(ז) לשאלת המורים במזרח ובמערב.

יש איפא לקוות, שהועידה המוקדמת הלזו תניח את אבן הפנה לועידת חנוך עולמית, שהנה נחוצה להיהדות החרדית כאויר לנשימה, כדי להכניס פעם סדר ומשטר בהחנוך הדתי ולא כל הרוצה לבא ליטול את שם מורה או פדגוג יבא ויטול, ולחורות שהחנוך אינו ענין מוסקר לכל, כי רק אז יכולים להיות כטוהים בדורנו העתיד שילך בהדרך הסלולה עפ"י תורתנו הקדושה ומסורתנו העתיקה, תשרה השכינה במעשה ידיהם!

אל כל חובבי ושוחרי התורה!

בהתאם להחלטת המועצה המרכזית הקרקעית, הוציא המרכז העולמי של "קרן התורה" את השטרות הנועדים להכנסת התקציב של 100.000 דולאר לשנת התרפ"ה. על כל הועדים והחברים הפרטיים המתענינים בנוסחה של "קרן התורה" מוטל החוב להפיץ את השטרות האלה בכל מאמצי כחותיהם וכמדה היותר מרובה וביחס לזה להחל מיד בהכנות הדרושות להפצתם. כן יש להנהיג בכל חומר הדיון, שבכל אספות פומביות, ישיבות חשובות בכל הזדמנויות שתאונה לידכם, תבזכר אקצית השטרות על פני שארי האקציות, חברינו הפועלים לטובת האקציה הזאת יעירו את המון החרדים, כי מועצת גדולי התורה וההנהלה של אגודת ישראל והמועצה המרכזית הטילו לחוב על כל בר ישראל לרכוש לו לכה"ס שטר אחד בשנה, כי בזה יסייע ויעזור להחזקת הישיבות הקדושות העומדות הלילה בסכנת סנידה.

לעת עתה יצאו לאור:

10.000 שטרות	לחצי דולר כל-שטר
20.000 "	1-1
5.000 "	5--
5.000 "	10--
3.000 "	25--
2.000 "	50--
1.000 "	100--
500 "	200--
50 "	500--
10 "	1000--

הנכם מתבקשים להזמין תיכף מספר מסים של שטרות לסכומים שונים, ומן ההכרח, שעד ימי החנוכה הבעיל ימצאו כבר השטרות להרכישם בכל עיר ועיר ובכל ישוב וישוב. כן יש לבקש מאת הרבנים והמגידים, שמעל הבימה יעוררו את העם כי ירכשו לעצמם את השטרות האלה, ובהיות שהאקציה הלזו הנה בנפש הישיבות ובנפש אלפי תלמידיהן רשאים ג"כ להמשיך אל העבודה רבתי הערך הזאת גם את תלמידיהת"ת ובתי הספר החרדיים.

אישים חרדים!

דעו שבתוצאות המוצלחות של הפצת השטרות הנזכרים תגוי מצבה של "קרן התורה" ומלוותתפקידיה שקבלה עליה על השנה החולפת, ודעו שעניי רבבות בחוריהישיבות נשואות אלינו ומחכים לעזרתנו!!!

בזכו להזמנתכם התנפזות הננו חותמים בברכת התורה

המרכז העולמי של "קרן התורה"

היה"צ מרדכי שלום פרידמן (מסאדיגורה) הרב יוסף בוימגארטן

הרב בער פרידמן (משטרסקוב) ד"ר שמואל דייטשלנדר

תמונות השטרות:

צד ראשון

צד שני

לוח השעור העולמי לשנות תרפ"ד—תרצ"א

עפ"י החלטת הכנסת הגדולה משנת תרפ"ג

תרפ"ד	תרפ"ה	תרפ"ו	תרפ"ז	תרפ"ח	תרפ"ט	תרצ"א	תרצ"ב
תשרי ל ברכות ב' ליא	תשרי ל מסכים ס"ג ציב	תשרי ל סוער קטן י' הגנה י"א	תשרי ל גישין ע"ט קדושין י"ט	תשרי ל ב"ק ס"ט י"ח	תשרי ל סנהדרין ל"ב ס"א	תשרי ל מנחת כ"ו כ"ו	תשרי ל מנחת כ"ו כ"ו
חשוון כ"ט ברכות ל"ב ס'	חשוון ל מסכים צ"ג שקלים כ'	חשוון ל חגגה י"ט יבמות ט"ו	חשוון כ"ט קדושין ב' מ"ה	חשוון כ"ט ב"ק ק"ט כ"ט	חשוון ל נהדרין ס"ב צ"א	חשוון כ"ט מנחת כ"ו ס'	חשוון כ"ט מנחת כ"ו ס'
כסלו ל ברכות ס"א שבת כ"ז	כסלו ל שקלים ג' יומא כ'	כסלו ל יבמות ט"ו מ"ה	כסלו כ"ט קדושין מ"ט ע"ז	כסלו ל כ"ט ל' כ"ט	כסלו ל סנהדרין צ"ב מנחת ט	כסלו כ"ט מנחת כ"ו חולין ה'	כסלו ל מנחת כ"ו חולין ה'
טבת כ"ט שבת כ"ח כ"ז	טבת כ"ט יומא כ"א מ"ט	טבת כ"ט יבמות ט"ו ע"ד	טבת כ"ט קדושין ע"ח נדרים כ"ה	טבת כ"ט ב"ב ס' ס"ח	טבת כ"ט מנחת י' שכונות ט"ו	טבת כ"ט חולין ו' ל"ד	טבת כ"ט חולין ו' ל"ד
שבט ל שבת כ"ז כ"ז	שבט ל יומא ג' ע"ט	שבט ל יבמות ע"ה ק"ד	שבט ל נדרים כ"ו ג"ה	שבט ל ב"ב ס' ק"ח	שבט ל שכונות ט"ו ס"ח	שבט ל חולין ל"ה ס"ד	שבט ל חולין ל"ה ס"ד
אדרא ל שבת ט"ז קט"ז	אדר כ"ט יומא ס' מוכה כ"א	אדר כ"ט יבמות ק"ה כתובות י"ב	אדרא ל נדרים ג'ו מ"ה	אדר כ"ט ב"ב ק"ט כ"ב כ' כ'	אדרא ל שכונות ט"ט ע"ז כ"ז	אדר כ"ט חולין מ"ה צ"ג	אדר כ"ט חולין מ"ה צ"ג
אדרב כ"ט שבת כ"ז קמ"ה	אדרב כ"ט שבת כ"ז קמ"ה	אדרב כ"ט שבת כ"ז קמ"ה	אדרב כ"ט שבת כ"ז קמ"ה	אדרב כ"ט שבת כ"ז קמ"ה	אדרב כ"ט שבת כ"ז קמ"ה	אדרב כ"ט שבת כ"ז קמ"ה	אדרב כ"ט שבת כ"ז קמ"ה
ניסן ל שבת קמ"ו עירובין י"ט	ניסן ל כוכב כ"ב כ"א	ניסן ל כתובות י"ג מ"ב	ניסן ל נזיר ג"ה ג"ד	ניסן ל ג"ב ל' כ"ט	ניסן ל ע"ז ג'ו הוריות י"א	ניסן ל חולין צ"ד ק"ג	ניסן ל חולין צ"ד ק"ג
אייר כ"ט עירובין כ' מ"ח	אייר כ"ט כוכב ג"ב כ"ה	אייר כ"ט כתובות ט"ג ע"א	אייר כ"ט נזיר ג"ה סוטה י"ח	אייר כ"ט ג"ב ס' מ"ח	אייר כ"ט הוריות י"ב זכחים כ"ז	אייר כ"ט חולין ו"ב בכורות י"א	אייר כ"ט חולין ו"ב בכורות י"א
סיון ל עירובין כ"ט ע"ח	סיון ל כ"ה כ"ו ד"ה ט"ז	סיון ל כתובות ע"ב ק"א	סיון ל סוטה י"ח מ"ח	סיון ל ג"ב ס"ט ק"ח	סיון ל זכחים כ"ח כ"ז	סיון ל בכורות י"ב כ"א	סיון ל בכורות י"ב כ"א
תמוז כ"ט עירובין ע"ט מסכים ג'	תמוז כ"ט ר"ה י"ז תענית י"ב	תמוז כ"ט כתובות ק"ב גישין י"ט	תמוז כ"ט סוטה מ"ט ב"ק כ"ט	תמוז כ"ט ב"ב ק"ט קט"ז	תמוז כ"ט זכחים ג"ח כ"ז	תמוז כ"ט בכורות מ"ב ע"ז	תמוז כ"ט בכורות מ"ב ע"ז
אב ל מסכים ד' ל"ג	אב ל תענית י"ב מגילה י"א	אב ל גישין כ' מ"ט	אב ל ב"ק ל' כ"ט	אב ל ב"ב קמ"ה סנהדרין ב'	אב ל זכחים ס"ו קט"ז	אב ל ערכין י"א תמורה י'	אב ל ערכין י"א תמורה י'
אלול כ"ט מסכים ל"ד ס"ב	אלול כ"ט מגילה י"ב סוער קטן ט'	אלול כ"ט גישין ג' ע"ה	אלול כ"ט ב"ק ס' מ"ה	אלול כ"ט סנהדרין ג' ל"א	אלול כ"ט זכחים ק"ז מנחת כ"ו	אלול כ"ט תמורה ח' בכורות ג'	אלול כ"ט תמורה ח' בכורות ג'